

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

EKONOMİK GÜVENSİZLİK ALGISI İLE SOSYAL İÇERME/DIŞLANMA
ARASINDAKİ İLİŞKİDE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARIN ARACI
ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Gizem Gül KÜREKÇİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Derya HASTA

Ankara-2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

EKONOMİK GÜVENSİZLİK ALGISI İLE SOSYAL İÇERME/DIŞLANMA
ARASINDAKİ İLİŞKİDE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARIN ARACI
ROLÜ

Gizem Gül KÜREKÇİ
Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

EKONOMİK GÜVENSİZLİK ALGISI İLE SOSYAL İÇERME/DIŞLANMA
ARASINDAKİ İLİŞKİDE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARIN ARACI
ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Derya HASTA

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

<u>Adı ve Soyadı</u>	<u>İmzası</u>
1- Prof. Dr. Ayşen GÜRE (Başkan)	
2- Prof. Dr. Derya HASTA	
3- Dr. Öğretim Üyesi Bağdat Deniz KAYNAK	
.....	
.....	
.....	

Tez Savunması Tarihi: 05.08.2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Derya Hasta danışmanlığında hazırladığım “Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal İçerme/Dışlanma Arasındaki İlişkide Temel Psikolojik İhtiyaçların Aracı Rolü (Ankara.2022) ” adlı yüksek lisans ☒ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 01.09.2022

Adı-Soyadı ve İmza:

Gizem Gül Kürekçi

TEŞEKKÜR

Tez jürimde yer alan ve büyük bir özenle çalışmaya değerli katkılar sunan hocalarım Prof. Dr. Ayşen Güre'ye ve Dr. Öğretim Üyesi Bağday Deniz Kaynak'a,

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana kattıklarından dolayı değerli hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Başak Ok'a ve Prof. Dr. Ayda Büyüksahin'e,

Tez dönemim boyunca ortaya çıkan sorunlarda süreci kolaylaştırıp yardımlarını eksik etmeyen hocalarım Arş. Gör. Ahmet Çağlar Ok'a ve Arş. Gör. Gülru Yeşilkanat'a,

Varlıklarıyla bana güç ve neşe katan canım arkadaşlarım Önder İşleyen'e, Defne Kıran'a, Göksu Cengiz'e, Hande Gazey'e, Hande Tuhanioglu'na, Pelin Bektaş'a, Pınar İçel'e, Pınar Yüksek'e ve Merve Ceylan Gök'e,

Tüm mesafelere ve zor günlere rağmen sonsuz inancı ve sevgisiyle yanımda olan Tamer Özgümüş'e

Olmasaydı bu tezin olmayacağı gerçeğiyle birlikte her adımında ve her anımda yanımda olan can dostum Ayşegül Uçar'a,

Beni hiç yalnız bırakmayan, ilgisini ve desteğini hep yanımda hissettiğim anneme, babama, ablama ve Ulaş'a,

Akademi giderek kendi kabuğuna çekilmeye zorlanırken, sahip olunulan tüm nitelikli alanlar silinmeye çalışılırken böylesi bir dönemde doğrularından asla geri adım atmayan; sorumluluğu, sevgiyi, vicdanı tüm zorluklara rağmen hep yanında taşıyan; tanıdığım günden beri tüm öğrencilerine büyük bir özveriyle katkılar sunan, desteğini hiç eksik etmeyen; yüksek lisans eğitimim ve tez sürecim boyunca tüm kalbiyle yanımda olup bana yol gösteren; inancımı, bilgimi, sabrımı, inadımı, ilgimi, isteğimi, merakımı her iletişimimizde arttıran çok değerli ve biricik hocam Prof. Dr. Derya Hasta'ya,

sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Sosyal Dışlanma ve Sosyal İçerme	2
1.2. Ekonomik Güven/sizlik Algısı.....	7
1.3. Evrensel Temel Psikolojik İhtiyaçlar	9
BÖLÜM II.....	15
YÖNTEM	15
2.1. Örneklem.....	15
2.2. Veri Toplama Araçları.....	16
2.2.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	16
2.2.2. Demografik Bilgi Formu	16
2.2.3. Ekonomik Güvensizlik Algısı Soruları.....	16
2.2.4. İhtiyaç Doyumu Ölçeği (İDÖ)	18
2.2.5. Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği (SDYÖ)	19
2.2.6. Sosyal İçerme Ölçeği (SİÖ).....	20
2.2.6.a. Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ).....	23
2.2.6.b. Genel Aidiyet Ölçeği (GAÖ)	24
2.2.6.c. Yetişkinler İçin Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği (SELSA-S). 24	
2.2.6.d. Kontrol Algısı Ölçeği (KAÖ)	25
2.2.6.e. Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği (SDYÖ)	26

2.3. İşlem.....	32
BÖLÜM III	34
BULGULAR.....	34
3.1. Veri Temizliği ve Ön Analizler	34
3.2. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular	35
3.3. Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal İçerme ve Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkide İhtiyaç Doyumunun Alt Boyutlarının (Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma) Aracı Rolü	36
3.3.a. Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal İçerme Arasındaki İlişkide Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma Alt Boyutlarının Aracılık Rolüne İlişkin Model.....	36
3.3.b. Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkide Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma Alt Boyutlarının Aracılık Rolüne İlişkin Model.....	38
BÖLÜM IV.....	40
TARTIŞMA	40
4.1. Korelasyon Analizi Bulgularının Tartışılması	40
4.2. Ekonomik Güvensizlik Algısının Sosyal İçerme/Dışlanma ile Olan İlişkisinde Üç Temel Psikolojik İhtiyacın (Özerklik, Yetkinlik, İlişkide Olma) Aracılık Rolünün Tartışılması.....	43
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	48
ÖZET	51
ABSTRACT.....	52

KAYNAKÇA	53
EKLER	71
7.1 Kullanılan Ölçekler	71
7.1.1. <u>B</u> ilgilendirilmiş Onam Formu	71
7.1.2. <u>D</u> emografik Bilgi Formu.....	72
7.1.3. Ekonomik Güvensizlik Algısı Soruları.....	73
7.1.4. İhtiyaç Doyumu Ölçeği.....	74
7.1.5. Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği.....	76
7.1.6. Sosyal İçerme Ölçeği	77
7.1.6.a. Yaşam Doyumu Ölçeği.....	78
7.1.6.b. <u>G</u> enel Aidiyet Ölçeği.....	79
7.1.6.c. <u>Y</u> etişkinler İçin Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği (SELSA-S)	80
7.1.6.d. <u>K</u> ontrol Algısı Ölçeği	81

TABLÖLAR

Tablo 2.1. Ekonomik Güvensizlik Algısını Ölçmeye İlişkin Sorular, Madde-Toplam Korelasyonları ve Croanbach Alfa Katsayısı	17
Tablo 2.2. Ekonomik Güvensizlik Algısı Soruları ile Ölçüt Geçerliliği için Kullanılan Değişken Arasındaki İlişki	18
Tablo 2.3. Sosyal İçerme Ölçeği Maddeler, Açıklanan Varyans Yüzdesi, Özdeğer, Faktör Yükleri, Madde-Test Korelasyonları ve Croanbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı	28
Tablo 2.4. Sosyal İçerme Ölçeği ile Ölçüt Geçerliliği için Kullanılan Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	29
Tablo 3.1. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	35

ŞEKİLLER

Şekil 3.1. Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal İçerme Arasındaki İlişkide Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma Alt Boyutlarının Aracılık Rolüne İlişkin Model Yol Tahmini (β) Değerleri	37
Şekil 3.2. Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkide Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma Alt Boyutlarının Aracılık Rolüne İlişkin Model Yol Tahmini (β) Değerleri.....	38

BÖLÜM I

GİRİŞ

Gündelik hayatın içerisinde bireysel, grup ya da toplumsal düzeyde sosyal dışlanma yaşamakta ya da sosyal dışlanmanın farklı türlerine tanık olmaktadır. Araştırmalar sosyal dışlanmanın depresyon, kaygı, düşük özsaygı, anti-sosyal davranış gibi pek çok olumsuz sonucu olduğunu ortaya koymaktadır (Leary, 1990; Twenge, Baumeister, Tice ve Stucke, 2001). Bu olumsuz sonuçların önüne geçebilmek ve konuyla ilgili çözüm önerileri üretebilmek için her şeyden önce sosyal dışlanma ve sosyal içermenin öncülleri hakkında bilgiye ulaşma gereksinimimiz vardır. Yakın tarihli çalışmalar (Bailey, 2017; Schierup, Krifors, ve Slavnic, 2015; Yıldırım, 2014) son dönemde öne çıkan ekonomik kriz, yoksulluk, göç, pandemi gibi durumların sosyal dışlanmayı derinleştirecek koşullara yol açabileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle ekonomik güvensizlik algısının insanların özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma gereksinimlerine zarar vererek (Weinstein ve Stone, 2018), onların sosyal dışlanma yaşamalarına ya da sosyal içirilme yaşayamamalarına katkıda bulunma olasılığı vardır.

Yazında ekonomik durum, yoksulluk ve dışlanma arasındaki ilişkilere dair destekleyici açıklamalar bulunmaktadır (Atkinson ve Marlier, 2010; Millar, 2007; Jehoel-Gijsbers ve Vrooman, 2007). Sosyal dışlanma çalışmaları sıklıkla, sosyal kaynaklardan kopmaya bağlı olarak “öz yeterliliğin”, “kontrol hissinin” ve “ait olma duygusunun” azaldığını ya da kaybolduğunu ortaya koymaktadır (McLaughlin-Volpe, Aron, Wright ve Lewandowski, 2005; Williams, 2009). Bu üç kavram Deci ve Ryan’ın (2000) üç temel psikolojik ihtiyacı temel alan Kendini Belirleme Kuramı’nın (KBK’nin) (Self-determination theory) açıklamalarıyla tutarlıdır. Nitekim psikoloji yazınında, sosyal dışlanmayı Kendini Belirleme Kuramı temelinde ele alan ve onun önerilerine atıfta bulunan çeşitli çalışmalar karşımıza çıkmaktadır (Fisher, Athamanah,

Sung ve Josol, 2019; Moore, Vega, Wiens ve Caporale, 2020). Bu çalışmalarda, sosyal dışlanma sonucunda açığa çıkan depresyon, kaygı, düşük özsaygı, anti-sosyal davranış gibi pek çok olumsuz sonuç üç temel psikolojik ihtiyacın baltalanmasıyla açıklanmaktadır (Chen ve ark., 2015; Leary, 1990; Twenge ve ark., 2001).

Aktarılan bilgiler doğrultusunda bu çalışmada KBK çerçevesinde; ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içerme/dışlanma arasındaki ilişkide üç temel psikolojik ihtiyacın (özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma) aracılık rolü araştırılacaktır. Bu noktada öncelikli olarak adı geçen değişkenlerin çalışmada nasıl ele alınacağından ve aralarındaki ilişkilerden söz etmek yararlı olacaktır. Aşağıda ilk olarak sosyal dışlanma ve sosyal içerme değişkenlerinden bahsedilecek, ardından ekonomik güven/sizlik algısından ve temel psikolojik ihtiyaçlardan söz edilecektir. Değişkenler ve aralarındaki ilişkilere dair bilgiler aktarıldıktan sonra ise araştırmanın amacına ve hipotezlerine yer verilecektir.

1.1. Sosyal Dışlanma ve Sosyal İçerme

Sosyal dışlanma; farklı düzeylerde ve biçimlerde görülebilen, bireyler ve gruplar üzerinde neredeyse tamamı olumsuz sonuçları olan dinamik bir kavramı işaret etmektedir (Hutchison ve ark., 2007; Twenge ve Baumeister, 2005). Avrupa Komisyonu'na göre sosyal dışlanma; belirli birey, aile ve gruplar ile tüm toplulukları etkileyerek onları siyasal, ekonomik ve sosyal katılım için gerekli kaynaklara olan erişimden yoksun bırakan bir süreç ya da durumdur (Brandova ve Kajanova, 2015). Özellikle son yıllarda konuya ilişkin çalışmalar giderek artmakta; kavram her boyut ve içerikte ele alınmaktadır. Kavramın önemi ve gündelik hayattaki yeri giderek daha iyi anlaşılmaktadır (Jehoel-Gijsbers ve Vrooman, 2007; Williams, Forgas ve von Hippel, 2005; Wesselmann, Grzybowski, Steakley-Freeman, DeSouza, Nezlek ve Williams, 2016). İlk tartışmalar kavramı yapısal boyutta incelemiş ve işsizlik, iş gücüne katılamama gibi ekonomik bağlamla ilgili koşulları sosyal dışlanmanın karşılığı olarak

açıklamıştır (Levitas, 2005). Ancak bugünkü haliyle sosyal dışlanma, toplumsal alandan ve sosyal ilişkilerden dışlanmaya neden olan koşullar temelinde, ayrı bir kavram olarak ele alınmaktadır (Shaaban, 2011; Vobruba, 2000).

Jehoel-Gijsbers ve Vrooman (2007) sosyal dışlanmanın yapısal ve ilişkisel boyutlarını tarihsel, kavramsal ve bütünleştirici bir noktadan ele almışlardır. Sosyal dışlanmanın çok boyutlu, dinamik ve göreceli olduğunu söylerken dışsal kaynaklardan etkilendiğine ve ilişkisel özelliklerinin özgünlüğüne de dikkat çekmişlerdir. Jehoel-Gijsbers ve Vrooman (2007), sosyal dışlanmaya ilişkin tartışmalara hem kavramsal hem de yöntemsel bir katkı sunmuşlar; sosyal dışlanmayı açıklarken ekonomik/yapısal dışlanma (distributional) ve sosyokültürel dışlanmayı (relational) birlikte ele almışlardır. Bu araştırmacılar aynı zamanda, maddi yoksunluk, sosyal haklara ulaşamama, sosyal katılımın ve kültürel bütünleşmenin yetersiz olması üzerinden, sosyal dışlanmaya ilişkin dört boyutlu bir ölçüm aracını yazına kazandırmışlardır (Bayram, Sam, Aytaç ve Aytaç, 2010; Jehoel-Gijsbers ve Vrooman, 2007). Ölçekten alınan yüksek puanlar kişilerin; temel ihtiyaç ve maddi araç-gereçlere ulaşmalarının eksik olduğuna, devlet tarafından sağlanan sosyal yardım olanaklarından yeterince ya da hiç yararlanamadıklarına, sosyal destek görebilecekleri sosyal ağların parçası olamadıklarına, içinde bulundukları toplumun normlarına ve değerlerine uyum sağlayamadıklarına işaret etmektedir. Bu gibi bütünleştirici yeni yaklaşımlar sosyal bilimler alanında yaygınlaşmaktadır.

Psikoloji yazınında dışlanma olgusuna ilişkin tartışmalar, bireyler ya da grup arasındaki dinamiklerin dışlanan kişiye nasıl yöneltildiğine, şiddetine ve sonuçlarına göre farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır. “Farklı formları olmasıyla birlikte sosyal dışlanma kavramına ilişkin uzlaşma noktası; bireyin ya da grubun fiziksel ya da duygusal olarak bir sosyal bağlamın dışında bırakılmasıdır” (Mazzoni, Marinucci, Monzani ve Pravettoni, 2021; s.2; Riva ve Eck, 2016). Diğer bir ifadeyle sosyal dışlanma; reddedilme, psikolojik dışlanma, ayrımcılık, mikroagresyon gibi dışlanmanın farklı

formlarını içine alan çatı bir kavramdır (Blackhart, Nelson, Knowles ve Baumeister, 2010; Smart-Richman ve Leary, 2009; Wesselmann, DeSouza, AuBuchon, Bebel ve Parris, 2021). Açıkça ortaya konan dışlanma durumu “sosyal reddedilme” (social rejection) (Feldman ve Crandall, 2007); dolaylı, örtük biçimde (örneğin görmezden gelerek) yansıtılan dışlanma durumu “psikolojik dışlanma” (ostracism) (Williams, 2007); bir dezavantajlı gruba grup aidiyeti nedeniyle günlük iletişimde örtük biçimde değersiz, görünmez hissettirilme durumu ise “mikroagresyon” olarak isimlendirilmektedir (Wesselmann ve ark., 2021). Yukarıda özetlendiği biçimiyle sosyal dışlanma psikoloji yazınında bir çatı kavram olarak kullanılsa da farklı formlarının farklı tepkiler yaratması nedeniyle ortak bir olguyu işaret edip etmediğine ilişkin yürütülen tartışmalar da bulunmaktadır (Rudert, Greifeneder ve Williams, 2019).

Bu çalışmada sosyal dışlanma, yukarıda belirtilen açıklamayla paralel şekilde; sosyal reddedilme ve psikolojik dışlanma gibi diğer dışlanma türlerini de içerir şekilde ve sosyal psikoloji perspektifiyle ele alınmaktadır. Bu bağlamda sosyal dışlanma (social exclusion), “bireyin ya da grubun fiziksel ya da duygusal olarak bir sosyal bağlamın dışında bırakılması” olarak tanımlanmaktadır (Mazzoni ve ark., 2021; s.2; Riva ve Eck, 2016).

Dışlanmayla ilişkili olarak sosyal içerme olgusu çalışmanın bir diğer temel kavramıdır. Sosyal içerme (social inclusion) kavramı evrensel olarak; sosyal dışlanma riski altındakilere olanaklar yaratan, ekonomik, sosyal ve kültürel hayata tam katılımları için gereken kaynakları sunan ve yaşadıkları toplumda gerekli sosyal normları ve esenliği temin eden süreçleri tanımlanmaktadır (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2001). Secker’e (2009) göre sosyal içerme, bireysel veya grup düzeyinde ve farklı sosyal bağlamlarda insanların ne ölçüde kabul edildikleri ve kendilerini ait hissettikleri ile ilgilidir. Sosyal içerme de tıpkı dışlanma gibi ortak ve kesin bir tanımı bulunmayan ancak içeriği ve kapsamı hakkında tartışma yürütülen bir kavramdır. Örneğin Marino-

Francis ve Worrall-Davies (2010) sosyal içermenin, her insanın toplumun bir parçası olması ve kendi kaynakları üzerinde kontrol sahibi olmasıyla ilgili olduğunu öne sürmektedir. Ait olma ihtiyacından arkadaşlık ilişkilerine; boş zaman etkinliklerinden ekonomik katılıma kavramı şekillendiren pek çok unsur vardır (Atkinson ve Marlier, 2010; Baumgartner ve Burns, 2013; Nkwanyana, 2020). Konuyla ilgili tartışmalara katkı sunan Filia, Jackson, Cotton, Gardner ve Killackey (2018) hem genel anlamıyla hem de belirli bir bağlamda sosyal içermeyi ele alan 71 çalışmayı gözden geçirerek sosyal içermenin göstergelerini belirleyip kategorilemişlerdir. Çalışmaya göre, sosyal içirme denildiğinde karşımıza çıkan en belirgin kavramlar istihdam ve eğitim, barınma ve mahalle, sosyal etkinlikler ve destektir. Başka bir deyişle, sosyal içirme bu kavramlarla bir hayli ilişkili görünmektedir. Sosyal içirme nedir ve nasıl belirlenir sorusuna yanıt arayan farklı çalışmalar da bu kapsamlı gözden geçirmeyle tutarlı sonuçlara sahiptir (Atkinson ve Marlier, 2010; Mezey, White, Thachil, Berg, Kallumparam, Nasiruddin, Wright ve Killaspy, 2012; Secker, Hacking, Kent, Shenton ve Spandler, 2009).

Sosyal dışlanma ve sosyal içermenin kavramsallaştırılması tartışması sürerken iki olgu arasındaki ilişkiye dair farklı açıklamalar karşımıza çıkmaktadır. Bazı araştırmacılar bu iki değişkeni bir boyutun iki zıt ucu olarak ele alırken (Peattie, 2007; Popay, 2010) bazıları ise farklı boyutlarda yer aldıklarını öne sürmektedir (Secker, 2009). Ayrıca, sosyal içermeyi/dışlanmayı ekonomik eşitsizliği ve güç eşitsizliğini temel alarak yapısal düzeyde tartışan araştırmacıların (Peattie, 2007) yanı sıra bireysel ya da grup düzeyiyle sınırlandırarak ele alan araştırmacılar (Blackhart ve ark., 2010) da bulunmaktadır. Tartışmayı yapısal boyutuyla gören ve toplumsal hayatın içerisinde olmayı ücretli çalışmayla açıklayan Lister (2000) bu bağlamda bir işte çalışmanın sosyal içermeyi, işsizliğin ise sosyal dışlanmayı ifade ettiğini söylemektedir. Secker (2009), sosyal dışlanmayı toplumsal katılımı ilişkilendirerek yapısal düzeyde; sosyal içermeyi

kişinin sosyal bağlamına aidiyetiyle ilişkilendirerek bireysel ve grup düzeyinde ele almanın daha yararlı olacağını öne sürmektedir. Psikoloji alanındaki çoğu çalışmada ise sosyal içerme/dışlanma bireyin bir gruba kabulü, dâhil edilmesi veya grupta onaylanması değerlendirilerek kavramsallaştırılmıştır (Abrams, Hogg ve Marques, 2005; Wirth, 2016). Ayrıca, sosyal dışlanma ve içerme değişkenlerini konu edinen çoğu psikoloji çalışmasının deneysel olduğu ve bağımsız değişkenler olarak bu iki değişkeni birlikte ele alma eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır (Blackhart ve ark., 2010). Deneysel çalışmalarda yaygın olarak sanal ya da gerçek hayat versiyonlarıyla “top atma oyunu” veya “yalnız yaşam tahmini” gibi manipülasyon yöntemleri kullanılmaktadır (Twenge ve ark., 2001; Williams, Cheung ve Choi, 2000; Williams, 1997).

Top atma oyununun gerçek hayat versiyonunda manipülasyon işbirlikçi katılımcılar tarafından sağlanmaktadır. Şöyle ki çalışmaya katılmak için gelen gönüllü katılımcılar bekleme odasında işbirlikçiler tarafından doğaçlama (!) başlatılan top oyununun bir parçası olurlar. Dışlanma koşulunda katılımcıya yalnızca oyunun başında birkaç kez top atılır, içerme koşulunda ise her bir oyuncuya eşit oranda top gelir (Williams, 1997). Oyunun sanal versiyonunda, aynı senaryo bir bilgisayar oyunu olarak sunulmaktadır. Tek fark, katılımcılar bilgisayar oyununu diğer katılımcılarla oynadığını düşünürken aslında bilgisayara karşı oynamaktadır (Williams ve ark., 2000). Twenge ve ark. (2001) tarafından geliştirilen yalnız yaşam tahmini manipülasyonunda ise katılımcılara öncelikle bir kişilik testi sunulur ve daha sonra katılımcılara test sonuçları doğrultusunda geribildirim verildiği söylenerek değişimleme hayata geçirilir. Dışlanma koşulunda katılımcılara, şu an sosyal ilişkileri olsa dahi gelecekte yalnız bir yaşam sürecekleri; içerme koşulunda, gelecekte onları önemseyen kişilerle doyum sağlayacakları sosyal ilişkileri olacağı söylenmektedir. Çalışmanın kontrol koşulunda ise katılımcılara, onları ciddi sağlık sorunlarıyla sonuçlanan kazaların beklediği şanssız bir gelecek senaryosu sunulmaktadır (Twenge ve ark., 2001).

Sosyal dışlanma ve içirme kavramlarına geri dönecek olursak, sosyal içermenin dışlanmanın tersine bireyi sosyal bağlamın bir parçası haline getirdiği söylenebilir. Yukarıda sözü edilen manipülasyonlarda bireylerin grupla etkileşimlerinin veya etkileşim ihtimallerinin olumlu olduğu koşullar içirme olarak etiketlenirken olumsuz olduğu koşullar dışlanma olarak ifade edilmektedir (Solak ve Teközel, 2019; Wesselmann, Wirth ve Bernstein, 2017). Aktarılan bilgiler ışığında, bireylerin kabulü, aidiyeti olumlu ise sosyal içermenin, olumsuz ise sosyal dışlanmanın deneyimlendiği söylenebilir. Bununla birlikte, yazındaki bu iki kavramın aynı boyutta yer alıp almadığı tartışmasının önüne geçmek için bu çalışmada içirme ve dışlanma ayrı ölçeklerle ölçülmüş, ölçeklerin birbirleriyle korelasyonlarına bakılarak aynı şeyi ölçüp ölçmedikleri konusunda istatistiksel olarak tartışma yürütülmüştür.

1.2. Ekonomik Güven/sizlik Algısı

Başta da değinildiği gibi, bu çalışma özelinde ekonomik güven/sizlik algısının dışlanma ve içirme durumları ile ilişkisi incelenmektedir. Bu noktada, ekonomik güven ve güvensizlik algısından söz etmek uygun olabilir. Ekonomik güvenlik algısının kapsamı konunun hangi düzeyde (bireyler, hane halkı, işletmeler ya da devlet) ele alındığına göre değişmektedir (Vaitkus ve Vasiliauskaitė, 2022). Bireyler açısından baktığımızda ekonomik güvenlik algısı; bireyin şimdi ve yakın gelecekte ihtiyaç duyduğu şeyleri karşılayabileceği hissi olarak tanımlanabilir (Abeyta, Routledge, Kersten ve Cox, 2017). Diğer bir deyişle ekonomik güvenlik algısı, bireyin içinde bulunduğu maddi koşulların minimal düzeyde de olsa yaşamını idame ettirebilmesi için yeterli olabileceğine ve bu koşulları ileride de sürdürebileceğine dair güvende hissetmesi ile ilişkili görünmektedir. Söz konusu koşullara dair kuşku duyulması, bu koşullara sahip olunmaması veya sahip olunsa da sürdürülebileceğine dair yaşanan belirsizlikler ise ekonomik güvensizlik algısını yaratmakta ve pekiştirmektedir (Abeyta ve ark., 2017; Miron-Shatz, 2009). Bu durumda ekonomik güvensizlik algısı, gelirden

ya da yoksulluktan ziyade toplumun her kesimini etkileyen ekonomik krizlerin yarattığı yoğun güvencesizlik ve istikrarsızlıkla tetiklenebilmektedir (Denny, 2022). Son dönemlerde yüksek işsizlik ve enflasyon, düşük istihdam ve alım gücü gibi toplumsal yansımaları olan, dünyada ve Türkiye’de yaşanan ekonomik krizin; COVID-19 pandemisiyle birlikte hızla derinleştiği bilinmektedir. Bu durumun pek çok insanda ekonomik güvensizlik algısıyla sonuçlanması olası görünmektedir (Denny, 2022; Birleşmiş Milletler, 2011; Özbiltekin, 2021). Bu çerçevede ekonomik güvensizlik algısının sosyal dışlanma ve içirme üzerinde güçlü etkileri olabileceği düşünülmektedir.

Sosyal içirme ve dışlanmanın ekonomik güvensizlik algısıyla olan ilişkisi maddi kaynakların ve ekonomik öngörülemezliğin sonuçları üzerinden açıklanabilir. Ekonomik açıdan güvende olmak, insanların maddi ve sosyal kaynaklara ulaşmalarını kolaylaştırarak toplumda işlevsel ve normlarla uyumlu hissetmelerine katkı sağlamaktadır (Hutchison ve ark., 2007; Sürüel, 2008). Maddi olarak hayatını sürdürebilecek bir gelirin olmaması ise toplumsal beklentileri karşılayamayan bireyi sosyal izolasyona sürükleyebilmekte (Barry, 1998), yeni bağlar kurabileceği, kabul ve onay alabileceği ilişki ihtimallerinin önünü kapayabilmektedir. Diğer yandan ekonomik güvensizlik düşük gelir düzeyiyle birlikte görülse de yalnızca bununla ilgili değildir (Abeyta ve ark., 2017). Gelirden bağımsız olarak insanların geleceklerini ekonomik açıdan öngörülebilir ve güvenli bulup bulmamaları da onlar üzerinde kaygı, psikolojik sıkıntı ve depresyon gibi olumsuz duygular yaratabilmektedir (Miron-Shatz, 2009; Weinstein ve Stone, 2018). Bunun yanında ekonomik güvensizliğin sosyal etkileşim üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında Corman, Noonan, Reichman ve Schultz (2012), maddi zorlukların yakın arkadaşlar arasındaki ilişkiyi azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Yukarıda olası etkisinden söz edilen COVID-19 pandemi sürecinde yürütülen bir çalışmada ise ruh sağlığındaki bozulmaların ekonomik güvensizlikle güçlü bir ilişki gösterdiği belirtilmiştir (Cheng, Mendolia, Paloyo, Savage ve Tani, 2021).

Özetle ekonomik güvensizlik bireylerin sosyal ilişkilerine, sosyal ilişkilerin sağladığı duygusal doyum gibi olanaklara ve ruh sağlığına yönelik tehdit oluşturmaktadır.

Ekonomik güvensizlik algısının etkileri ve sosyal içerme/dışlanmanın belirteçleri sunulan yazın çerçevesinde birlikte değerlendirilebilir. Sosyal içerme durumu ekonomik, sosyal ve kültürel alana katılımın yanı sıra en azından bireylerin bir grup içerisinde yaşanan ilişkilerin bir parçası olmasını gerektirmektedir (Atkinson ve Marlier, 2010; Secker, 2009). Benzer tanımlama sosyal dışlanma için de geçerlidir. Bireylerin maddi olanaklara erişim güçlüğü ve sosyal ilişkilerin dışında hissetmeleri sosyal dışlanmayı açıklayan ana özelliklerdir (Jehoel-Gijsbers ve Vrooman, 2007; Mazzoni ve ark., 2021). Böylece ekonomik güvensizlik algısı, sosyal dışlanma ve içerme ile yakından ilişkili görünmektedir. Ekonomik güvensizliğin göstergeleri arasında olan maddi zorlukların sosyal dışlanma ve içermeye olan anlamlı ilişkisine dair bulgular çalışmanın bu varsayımını desteklemektedir (Atkinson, Marlier ve Nolan, 2004; Corman ve ark., 2012; Dahl, Flotten ve Lorentzen, 2008). Ancak yazında ekonomik güvensizlik algısıyla sosyal içerme/dışlanma arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada ekonomik güvensizlik algısıyla birlikte sosyal dışlanma ve içerme düzeyinin farklılaşacağı düşünülmektedir. Araştırmada ayrıca, ekonomik güvensizlik algısı ve sosyal içerme/dışlanma arasındaki ilişkiye evrensel üç temel psikolojik ihtiyacın aracılık edeceği tahmin edilmektedir. Aşağıda söz konusu evrensel üç temel psikolojik ihtiyaçtan söz edilmektedir.

1.3. Evrensel Temel Psikolojik İhtiyaçlar

Sosyal dışlanma bireyler ve gruplar için fiziksel, psikolojik ve davranışsal bir dizi olumsuz sonuçla bağlantılıdır (Abrams ve ark., 2005). Bu bölümde tartışılan evrensel üç temel ihtiyaç sosyal dışlanmanın olumsuz çıktılarına ilişkin temel bir açıklama getirerek bunlarla mücadelede önemli katkılar sunabilir. Sosyal dışlanma ve içerme hissini tanımlamaya ilişkin yürütülen çalışmalarda sıklıkla söz konusu

değişkenlerin ait olma, kontrol algısı, özsaygı ve anlamlı varoluş ihtiyaçlarının tehdidiyle ilişkili olduğundan söz edilmektedir (Coşkun, Abayhan, Yavuz-Güzel, Tuna ve Sevinçli, 2020; Ferris, Lian, Brown ve Morrison, 2015; Williams, 2009). Bu değişkenlerle bağlantılı olarak KBK çerçevesinde evrensel üç temel psikolojik ihtiyacın (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) dışlanma ve içermeyi açıklarken aracı bir etkisinin olabileceği düşünülmektedir (Deci ve Ryan, 2012). Geber, Chang ve Reimel (2017) çalışmalarında KBK'nin önerdiği üç temel psikolojik ihtiyaç ile Williams'ın sosyal dışlanmayı ele aldığı ihtiyaç tehdidi modelindeki dört ihtiyaç arasındaki paralelliğe dikkat çekmiştir. Ait olma ihtiyacının ilişkide olmayla; kontrol algısı ve anlamlı varoluşun özerklikle; özsaygının ise yetkinlikle benzerliklerinin altı çizilmiştir. Bu benzerliğe rağmen ilişkide olma ihtiyacı dışındaki ihtiyaçlar aynı kavrama işaret etmeyen yalnızca birbiriyle ilişkili değişkenlerdir (Legate, DeHaan ve Ryan, 2015).

Kendini Belirleme Kuramı Deci ve Ryan (1991) tarafından aktif organizma, sosyal bağlam ve kendilik temelinde insan motivasyonunu, kişiliğini ve davranışını inceleyen bir yaklaşım olarak çalışılmaya başlanmıştır. Kuram insanların davranışlarını düzenlerken sahip oldukları motivasyonun özerk (istek, seçim, vb.) veya kontrollü (ödül, ceza, vb.) nedenlere bağlı olmasının iyi oluşu, performansı, canlılığı ve bütünleşmeyi etkilediğine vurgu yapmaktadır. KBK'ye göre olumlu sonuçlar, kontrollüden çok özerk olarak elde edilmiş motivasyon sonucunda açığa çıkmaktadır (Ryan ve Deci, 2000). Kuramın diğer önemli vurgusu ise bu çalışmada odaklanılan üç temel psikolojik ihtiyacın (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) doyurulmaması durumunda açığa çıkabilecek olumsuz psikolojik sonuçlardır (Van der Kaap-Deeder, Soenens, Ryan ve Vansteenkiste, 2020).

Kendini Belirleme Kuramına göre evrensel olarak insanlar yukarıda da belirtildiği gibi, üç temel psikolojik ihtiyaca sahiptir: Özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma (Deci ve Ryan, 1985; Ryan ve Deci, 2000). *Özerklik* (Ryan ve Deci, 2002), bireyin

kendi seçim hakkının olması ve kendi iradesiyle davranışlarını açığa çıkarmasıdır (Ryan ve Deci, 2002). *Yetkinlik*, bireyin yeterli olduğu ve istediği sonuçlara ulaşabildiği hissini deneyimlenmesidir (Deci ve Ryan, 2000). Son olarak *ilişkide olma*, bireyin güvenli bir topluluk içerisinde yaşadığına ve başkalarıyla birlikte olduğuna yönelik hissine karşılık gelmektedir (Ryan ve Deci, 2002). Bireyler arasında ya da sosyal bağlam içerisinde tüm yönleriyle kabul edilme ve edilmemeye bağlı olarak hissedilen dışlanma veya içirme durumu yukarıda tanımlanan üç temel psikolojik ihtiyacın karşılanmış ya da karşılanmamış olmasıyla açıklanabilir. Sosyal dışlanma, bireylerin toplumun temel etkinliklerine katılımlarının veya sosyal bir gruba dahil olmalarının engellenmesi; içirme ise bu olumsuzlukların ortadan kalktığı, bir grubun kabulü ve onayının hissedildiği veya toplumsal ilişkilere katılımın gözlemlendiği durumları ifade etmektedir (Blackhart ve ark., 2010; Burchardt, Le Grand ve Piachaud, 2002; Filia ve ark., 2018). Dolayısıyla dışlanmaya yol açan kaynaklar istek ve iradesi dışında kişiyi konumlandırarak özerkliği; sahip olduğu becerilerini ortaya koyabileceği alanların önünü kapatarak yetkinliği; sosyal bağlarını doğrudan hedef alarak ilişkide olmayı baltalamış olabilir. Üç temel ihtiyacın baltalanmasıyla birlikte sosyal dışlanma ihtimalinin arttığı, sosyal içirme olasılığının ise azaldığı bir sonuçla karşılaşılabılır.

Yakın dönemde sosyal içirme/dışlanma ile üç temel psikolojik ihtiyaç arasındaki ilişkiyi inceleyen ve açıklayan çalışmalar bulunmaktadır (Fisher ve ark., 2019; Moore ve ark., 2020; Richard, 2011). Örneğin, Fisher ve ark. (2019) zihinsel ve gelişimsel bozukluğu olan bireylerde sosyal içermenin olumlu çıktıları olduğundan yola çıkarak sosyal içirme olanaklarını artırmak için KBK'den faydalanmışlardır. Çalışmada, bireylerin sosyal içermeye katkılarını artırmak için üç temel ihtiyacın doyurulmasını içeren bir akran danışmanlığı destek programı oluşturulmuştur. Program sonrasında çalışmaya katılan bireylerin zihinsel ve gelişimsel bozukluğu olan bireylerle etkileşim kurmaya yönelik içsel motivasyonlarının ve kendilerine güvenlerinin arttığı

gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Moore ve ark. (2020) bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanında kadınların ve etnik azınlıkların düşük temsili nedeniyle lise öğrencileri üzerinde bu alana yönelik sosyal içermeye odaklanmışlardır. Çalışmalarında aynı zamanda içirme çalışmalarına katkı sunması açısından konuyla ilgili olarak özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma değişkenlerinin çalışılmasını önermişlerdir. Richard (2011) ise sosyal dışlanma ve içermenin üç temel psikolojik ihtiyacın doyumu üzerindeki etkisini deneysel bir çalışmayla incelemiştir. Araştırmasının sonucunda kontrol koşuluyla karşılaştırıldığında sosyal dışlanmanın üç temel psikolojik ihtiyacı olumsuz, içermenin ise olumlu etkilediğini tespit etmiştir.

Üç temel psikolojik ihtiyaç, sosyal dışlanma ve içermeye olduğu kadar bu çalışmanın temel değişkenlerinden olan ekonomik güvensizlik algısıyla da ilişkili görünmektedir. Maddi, sosyal ve psikolojik etkileri bulunan ekonomik güvensizlik algısının, yukarıda tartışıldığı biçimiyle her bir ihtiyaca tehdit oluşturduğu söylenebilir. Şöyle ki ekonomik güvensizlik bireyi dışsal olarak dayatılan, belirsizliğin tetiklendiği ve kişinin kendi hayatı üzerindeki kontrolünün azaldığı bir bağlamın içerisine yerleştirir (Elst, De Cuyper ve De Witte, 2011; Kopasker, Montagna ve Bender, 2018). Kişiyi kendi ve sosyal çevresindeki temel ihtiyaçları karşılamakta yetersiz hissettirirken yakın çevresiyle olan ilişkilerini de bozabilmektedir (Corman ve ark., 2012; Shim, Lee ve Kim, 2017; Weinstein ve Stone, 2018). Bu durum sosyal izolasyon ve yalnızlık riskini beraberinde getirmektedir (Barry, 1998; Kalil, Ziol-Guest, Hawkley ve Cacioppo, 2010; Kırıl, Mavruk ve Kırıl, 2019). Başka bir deyişle, ekonomik güvensizlik durumunda üç temel ihtiyacın ana damarlarını oluşturan kişinin kendi seçeneklerini yönetme, irade sahibi olma (özerklik); çevresinde etkili ve başarılı olduğunu hissetme (yetkinlik) ve insanlarla bağını koruma ve sürdürme (ilişkide olma) imkânlarının engellendiği söylenebilir. Bu varsayımı destekler nitelikte Weinstein ve Stone (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ekonomik güvensizlik ile özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma

değişkenleri arasında olumsuz yönde anlamlı ilişkiler olduğu belirtilmiştir. Ekonomik güvensizliği iş bağlamında değerlendiren bir başka çalışmada da benzer şekilde ekonomik güvensizliğin üç temel ihtiyacı baltaladığı sonucuna varılmıştır (Elst, Van den Broeck, De Witte, ve De Cuyper, 2012).

Toparlamak gerekirse, sunulan yazın kapsamında bu çalışmada temel olarak ekonomik güvensizlik algısı arttıkça sosyal içermenin azalacağı ve sosyal dışlanmanın artacağı öngörülmektedir. Değişkenler arasındaki bu ilişkilerde KBK'nin çıktıları çerçevesinde üç temel psikolojik ihtiyacın aracı bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Başka bir deyişle, ekonomik güvensizlik algısı arttıkça katılımcıların özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma düzeylerinin azalacağı; bu durumun ise onların sosyal dışlanma düzeylerinde artma ve sosyal içirme düzeylerinde ise azalma ile sonuçlanacağı öngörülmektedir.

Yazında ekonomik güven/sizlik algısı ile sosyal içirme/dışlanma arasındaki ilişkinin ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sosyal dışlanma ve içirme çalışmalarının önemiyle paralel şekilde evrensel üç temel psikolojik ihtiyacın açıklandığı KBK'nin amacı; bireylerin, grupların, toplumların sağlıklı bir biçimde gelişmesini sağlayan koşulları belirlemek ve bu anlamda katkı sunabilmektir (Deci ve Ryan, 2000). KBK'den yola çıkarak ekonomik güvensizlik algısının özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma ihtiyacı aracılığıyla sosyal dışlanma ve içirme ile ilişkisinin incelenmesi kuramın pratik ve çözüm odaklı çıktılarından faydalanma olanağı sağladığından bu çalışma aracılığıyla yazına etkili öneriler de sunulabilir (Deci ve Ryan, 2012).

Ayrıca çalışma kapsamında Sosyal İçerme Ölçeği ve ekonomik güvensizlik algısına ilişkin sorular Türkçeye uyarlanmıştır. Türkçe yazında sosyal içirme ölçümünü merkeze alan bir ölçüm aracı bulunmadığı için çalışma hem Türkiye'deki sosyal içirme

alışmalarına hem de ölçeğin psikometrik sonuçlarına ilişkin tartışmalara veri oluşturması açısından önemlidir.

Buraya kadar aktarılanlar bilgiler doğrultusunda çalışmanın hipotezleri şunlardır:

- 1- Ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içerme arasında negatif yönlü; sosyal dışlanma arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- 2- Ekonomik güvensizlik algısı, sosyal içerme/sosyal dışlanmayı evrensel temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu (zerklik, yetkinlik, ilişkide olma) aracılığıyla anlamlı olarak yordamaktadır.

2.a- Katılımcıların ekonomik güvensizlik algıları arttıkça, ihtiyaç doyumları (zerklik, yetkinlik, ilişkide olma) azalacak, bu ise sosyal içerme puanlarında azalmayla sonuçlanacaktır.

2.b- Katılımcıların ekonomik güvensizlik algıları arttıkça, ihtiyaç doyumları (zerklik, yetkinlik, ilişkide olma) azalacak, bu ise sosyal dışlanma puanlarında artmayla sonuçlanacaktır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Giriş bölümünde belirtildiği gibi çalışmanın amacı, ekonomik güvensizlik algısı bağlamında sosyal dışlanma ve içermenin altında yatan dinamiklere KBK çerçevesinde özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma ihtiyaçları üzerinden bir yanıt aramaktadır. Genç işsizliğin bu denli yüksek olduğu ve ekonomik krizin belirsizliği yoğunlaştırdığı bugünkü koşullar içerisinde ekonomik güvensizlik tehdidiyle karşı karşıya kalan üniversite öğrencileri örnekleminde (Taş ve Güder, 2021; Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi [DİSK-AR], 2022; Yıldırım alp ve Yenihan, 2013) ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içirme/dışlanma arasında anlamlı bir ilişki olması beklenmektedir. Hatırlanacağı gibi ekonomik güvensizlik algısının maddi, sosyal ve psikolojik etkileriyle sosyal içirme/dışlanma üzerinde bir değişiklik yaratacağı; bu ilişkinin ise özerklik, yetkinlik ve ilişkide olmanın doyumunda azalma açığa çıkacağı öngörülmüştü. Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda uygulanan yöntem ve yapılan ölçümlerde kullanılan veri toplama araçlarına değinilmiştir.

2.1. Örneklem

Örneklem olarak ekonomik krizin en çok etkilediği kesimlerden olan üniversite öğrencileri seçilmiştir (Tanveer-Choudhry, Marelli ve Signorelli, 2010; Yenilmez, Dura ve Karabilgin, 2017). Tabachnick ve Fidell'e (2014) göre yordayıcı değişken sayısı (m) dikkate alınarak hesaplanan formül ile ($N \geq 104 + m$) bu çalışmanın örneklem sayısı (N) en az 109 katılımcıdan oluşmalıydı. Çalışma, 42 farklı üniversite ve 59 farklı bölümden 294 lisans öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Yaşları 18-34 arasında değişen katılımcıların yaş ortalaması 21.26 (SS= 2.47) olarak hesaplanmıştır. Örneklem 170'i (%57.8) kadın, 123'ü (%41.8) erkek ve 1'i (%0.3) diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların kendilerini tanımladıkları sosyoekonomik

durumları; alt 8 (%2.7), alt-orta 58 (%19.7), orta 172 (%58.5), orta-üst 52 (%17.7) ve üst 3 (%1) şeklinde dağılım göstermektedir. Katılımcıların aile gelir ortalaması 11235 (SS= 9585), kendi gelir ortalaması ise 2095 (SS= 4094) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların 90'ı (%30.6) en uzun süre yaşadığı yeri metropol, 152'si (%51.7) şehir, 38'i (%12.9) ilçe, 2'si (%4.1) kasaba ve 12'si (%4.1) köy olarak bildirmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Araştırmada yer alan ölçeklerden önce, katılımcılara Bilgilendirilmiş Onam Formu sunulmuştur. Bu form, araştırmanın amacı, araştırmanın gönüllülük esasına dayandığı, bilgilerin gizliliğinin korunacağı ve istedikleri durumda yanıtlamayı yarım bırakabilecekleri gibi bilgiler içermektedir. Form için bkz., EK 7.1.1

2.2.2. Demografik Bilgi Formu

Bu formda, katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, geliri, algıladıkları sosyo-ekonomik düzeyleri gibi sorular yer almaktadır. Form için bkz., EK 7.1.2

2.2.3. Ekonomik Güvensizlik Algısı Soruları

Ekonomik güvensizlik algısına ilişkin sorular çalışmanın yordayıcı değişken ölçümünde kullanılmak üzere öncelikle Türkçeye çevrilmiş ve istatistiksel olarak incelenmiştir. Sorular, Abeyta ve ark. (2017) tarafından ekonomik güvensizlik algısını ölçümlemek amacıyla oluşturulmuştur. Ekonomik güvensizlik algısı yukarıda tanımlandığı üzere bireyin şimdi ve yakın gelecekte ihtiyaç duyduğu şeyleri karşılayabileceğine yönelik olumsuz değerlendirmesine karşılık gelmektedir (Abeyta ve ark., 2017). Bu tanıma bağlı olarak oluşturulan 5 ayrı soru için 5'li likert tipi ölçek kullanılmış ve yanıtların ortalaması alınarak ekonomik güvensizliğe ilişkin veri elde edilmiştir (Örnek soru: Finansal/mali geleceğiniz hakkında ne kadar endişelisiniz?). Çalışmada ekonomik güvensizliğin etkilerine odaklanıldığı için ortalamalar alınmadan

önce olumlu içerikte tasarlanan 2 soru tersine çevrilmiştir. Bu durumda ortalama puanın artması ekonomik güvensizlik algısının artması, ekonomik güvenlik algısının azalması anlamına gelmektedir. Soruların Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı orijinal çalışmada .88’dir. Form için bkz., EK 7.1.3

Ekonomik güvensizlik algısına ilişkin yöneltilen 5’li Likert tipi 5 soru için madde test korelasyonu ve güvenirlik analizi sonuçları incelenmiştir. Soruların madde test korelasyonu sonuçlarına bakıldığında tüm maddelerin ölçüm aracıyla anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür ve herhangi bir ifade ölçüm dışı bırakılmamıştır. Soruların güvenirliği için Cronbach Alfa değeri incelenmiş ve 5 sorunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı uyarlama çalışmasında .86, asıl çalışmada ise .79 olarak hesaplanmıştır. Sorulara ilişkin ayrıntılar Tablo 2.1.’de verilmiştir.

Tablo 2.1

Ekonomik Güvensizlik Algısını Ölçmeye İlişkin Sorular, Madde-Toplam Korelasyonları ve Croanbach Alfa Katsayısı

Sorular	Madde Test Korelasyonu
1. Kendinizi ekonomik açıdan ne kadar güvende hissediyorsunuz?	.81
2 Para konusunda ne ölçüde endişeleniyorsunuz?	.79
3. Belli başlı faturalarınızı ödemekte ne ölçüde zorlanıyorsunuz?	.84
4. Finansal/mali geleceğiniz hakkında ne kadar endişelisiniz?	.79
5. İhtiyacınız olan şeyleri ne ölçüde karşılayabiliyorsunuz?	.76
İç Tutarlılık Katsayısı	.86

Araştırmada ölçüm aracının geçerliğini test etmek amacıyla ekonomik güvensizlik algısına ilişkin soruların ortalaması ile Yaşam Doyumu Ölçeği’nden alınan puanlar arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Ekonomik güvensizlik algısı ile yaşam doyumu arasında negatif yönlü bir ilişki beklenmiştir (Howell, Kurai ve Tam, 2012). Ekonomik

güvensizlik algısı soruları ile ölçüt geçerliliği için kullanılan ölçek puanı arasındaki ilişki Tablo 2.2.'de sunulmuştur.

Tablo 2.2

Ekonomik Güvensizlik Algısı Soruları ile Ölçüt Geçerliliği için Kullanılan Değişken Arasındaki İlişki

	EGA	YDÖ
EGA	1	
YDÖ	-.54**	1
Genel Ort. (SS)	3.53 (.81)	2.92 (1.0)

Not: ** = p<.001

EGA: Ekonomik güvensizlik algısına ilişkin sorular, YDÖ: Yaşam Doyumu Ölçeği.

Ekonomik güvensizlik algısına ilişkin puanların ortalaması ile Yaşam Doyumu Ölçeği'nden alınan puanlar arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ekonomik öngörülemezlik olarak da özetlenebilecek olan ekonomik güvensizliğin yaşam doyumunu baltaladığını gösteren ilişkiler yazında da karşımıza çıkmaktadır (örn., Miron-Shatz, 2009). Bu nedenle çalışmada elde edilen bulgu geçmiş araştırmalarla tutarlıdır.

2.2.4. İhtiyaç Doyumu Ölçeği (İDÖ)

İhtiyaç Doyumu Ölçeği (İDÖ) Deci ve Ryan (2000) tarafından insanların yaşamlarındaki üç temel psikolojik ihtiyacın (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) ne oranda doyuma ulaştığını ölçümlemek için geliştirilmiştir. Ölçeğin çalışma yaşamı, romantik ilişkiler gibi farklı alanlara göre uyarlama çalışmaları yapılmıştır (Ilardi, Leone, Kasser ve Ryan, 1993; La Guardia, Ryan, Couchman ve Deci, 2000). Buna bağlı olarak Türkçeye uyarlama çalışmalarında da birden fazla versiyon bulunmaktadır (Bacanlı ve Cihangir-Çankaya, 2003; Şimşir, Arslan ve Dilmaç, 2020; Yıldırım, 2015). Bu çalışmanın amacı doğrultusunda aracı değişken ölçümü için Bacanlı ve Cihangir-Çankaya (2003) tarafından Türkçeye uyarlanan İhtiyaç Doyumu Ölçeği uygulanmıştır.

Ölçeğin araştırmada kullanımı için Doç. Dr. Cihangir-Çankaya'dan e-mail yoluyla izin alınmıştır. 7'li Likert tipi (1-hiç doğru değil, 7-çok doğru) ve 21 maddeden oluşan ölçeğin özerklik (7 madde), yetkinlik (6 madde) ve ilişkide olma (8 madde) olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. 1, 4 (T), 8, 11(T), 17, 20 (T) maddelerinin *özerklik alt boyutu* altında; 3(T), 5, 10, 13, 15 (T), 19 (T) maddelerinin *yetkinlik alt boyutu* altında; 2, 6, 7 (T), 9, 12, 16 (T), 18 (T), 21, 14 maddelerinin ise *ilişkide olma alt boyutu* altında toplandığı görülmektedir. Öğrencilerle yürütülen uyarlama çalışmasında İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin toplam iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) .83 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin iç tutarlılığı ise sırasıyla .71, .61 ve .74'tür. Test-tekrar test ölçümlerinin sonucunda da hem toplam puan hem de alt ölçekler üzerinden yüksek korelasyon elde edilmiştir (Cihangir-Çankaya, 2009). Ölçekten alınan puanlar yüksekse bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunun arttığını, düşükse ihtiyaç doyumunun azaldığını göstermektedir. Ölçeğin tamamı ve alt boyutları (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) için bu çalışmada hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .87, .72, .70 ve .82'dir. Form için bkz., EK 7.1.4

2.2.5. Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği (SDYÖ)

Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği çalışmanın yordanan değişkenlerinden biri olan sosyal dışlanmanın ölçümü için kullanılmıştır. Ölçeğin bu çalışmada kullanımı için öncesinde ölçeği Türkçeye uyarlayan araştırmacı Dr. Sertelin-Mercan'dan e-mail aracılığı ile izin alınmıştır. Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği; Gilman, Carter-Sowell, DeWall, Adams ve Carboni (2013) tarafından 17-18 yaş aralığındaki ergenlerin algıladıkları dışlanmayı öz-bildirim yoluyla ölçümleyebilmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Sertelin-Mercan (2016) tarafından daha geniş yaş aralığındaki (14-17) 461 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Ölçek 11 madde ve 2 alt boyuttan oluşmaktadır. 5'li Likert tipi (1- hiçbir zaman, 5- her zaman) olan ölçeğin birinci alt boyutu görmezden gelinme (5 madde), ikinci alt boyutu ise dışlanma (6

madde) olarak kategorilenmiştir. Dışlanma alt boyutuna örnek olarak “Başkaları genellikle beni hafta sonu etkinliklerine dâhil ederler.” vb. maddelerin puanlanması istenirken görmezden gelinme alt boyutunda “Başkaları genellikle bana sanki ben yokmuşum gibi bakarlar.” benzeri maddeler bulunmaktadır. Ölçekte dışlanma alt ölçeği (6, 7, 8, 9, 10, 11) ters kodlanmıştır. Bu alt ölçeğin maddelerinin puanları ters çevrildiğinde ölçekten alınan puan arttıkça algılanan sosyal dışlanma artıyor demektir. Ölçeğin madde toplam korelasyon katsayıları .83 ile .75 arasında değişmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık (Cronbach alfa) katsayıları görmezden gelinme alt boyutu için .82, dışlanma alt boyutu için .83; test-tekrar test güvenirlik katsayıları ise sırasıyla .65 ve .63 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin orijinali ve Türkçe uyarlamasında lise öğrencileri örnekleminde çalışılmıştır. Ancak Türkiye’de üniversite öğrencileriyle yürütülen çalışmalarda ölçeğin genel örnekleme uygunluğu test edilmiştir (Kaşıkçı, Denli ve Karaman, 2021; Kavaklı, 2018). Bu çalışmanın sonuçlarına göre ise ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .87’dir. Form için bkz., EK 7.1.5

2.2.6. Sosyal İçerme Ölçeği (SİÖ)

Sosyal İçerme Ölçeği (Social Inclusion Scale), çalışmanın yordanan değişkeni olan sosyal içermeye ilişkin Türkçe yazında bir ölçme aracı bulunmadığından araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Türkçeye uyarlama çalışmasının öncesinde ölçeği geliştiren araştırmacılardan olan Dr. Wilson’dan e-mail aracılığı ile izin alınmıştır. Uyarlama için ölçek maddeleri Türkçeye çevrilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonu çeviri ve amaca uygunluk açısından İngilizce ve Türkçeye hâkim üç sosyal psikolog tarafından değerlendirilmiştir. Üç hakemin hemfikir olduğu ifadeler doğrultusunda ölçeğin son şekli verilmiştir. Form için bkz. EK 7.1.6

Sosyal İçerme Ölçeği, “sosyal izolasyon”, “sosyal kabul” ve “sosyal ilişkiler” olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. *Sosyal izolasyon*, bireyin insanlarla ve toplum içerisinde sahip olduğu temas miktarı olarak ele alınırken *sosyal kabul* bireyin

içinde bulunduğu sosyal bağlamda kabul edilmiş olma hissini açıklamaktadır. *Sosyal ilişkiler* alt boyutu ise bireyin insanlar arasındaki ilişkileriyle ilgili açıklama sunmaktadır (Wilson ve Secker, 2015; s.54). Sosyal İçerme Ölçeği, ilk haliyle 22 maddeden oluşan bir ölçektir. 22 madde üzerinden yürütülen pilot çalışma sonrasında 17 maddelik son halini almıştır (Secker ve ark., 2009). Ölçeğin ayrıca 12 maddelik kısa formu da bulunmaktadır.

Bu çalışmada örneklem uyumu nedeniyle ölçeğin Wilson ve Secker (2015) tarafından genel örnekleme uygun olarak geçerlik güvenirlik çalışması yapılmış formu dikkate alınmış ve Türkçeye uyarlanmıştır. Wilson ve Secker'in (2015) çalışmasında ölçeğin önceki halinden farklı olarak ruh sağlığı özelindeki 2 madde genel örnekleme uyarlanmış ve bir madde örnekleme ilişkisiz olduğu gerekçesiyle tamamen çıkarılmıştır. Örnek olarak ölçeğin ilk halinde "Bazı insanların ruh sağlığı gereksinimlerimden dolayı bana tepeden baktığını hissediyorum" olan madde söz konusu uyarlamada "Bazı insanların olduğum kişi olduğumdan dolayı bana tepeden baktığını hissediyorum" şeklinde değiştirilmiştir. Bu durumda ölçek 16 madde üzerinden katılımcılara sunulmuştur. Sosyal İçerme Ölçeği önceki versiyonu ile aynı şekilde 4'lü Liket tipi (Hiç değil, pek değil, evet biraz, evet kesinlikle) bir ölçektir. 16 maddelik ölçek; sosyal izolasyon (4 madde), sosyal kabul (5 madde) ve sosyal ilişkiler (9 madde) alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin 2 maddesi 2 farklı alt boyutla ilişkili bulunmuştur. Bu nedenle değerlendirme aşamasında maddeler her iki alt boyuta da dâhil edilmiştir. Ölçekte madde 3, 9 ve 10 ters kodlanmıştır. Gerekli maddeler tersine çevrildiğinde ölçekten alınan toplam puan arttıkça sosyal içerme de artmaktadır.

Wilson ve Secker (2015) katılımcılardan bir hafta arayla tekrar ölçüm aldıktan sonra ölçeğin iç tutarlılığını, test-tekrar test güvenirliğini ve ölçüt geçerliliğini istatistiksel olarak incelemiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları toplam puan, sosyal

izolasyon, sosyal kabul ve sosyal ilişkiler alt boyutları için sırasıyla .80, .65, .54 ve .71 olarak belirtilmiştir.

Bu çalışmada ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması, yaş ortalaması 25.23 (SS=6.60) olan 18 – 65 yaş arası 353 katılımcıdan oluşan ayrı bir örneklem grubuyla yürütülmüştür. Korelasyonları incelenen değişken sayısı (m) dikkate alınarak hesaplanan formüle ($N \geq 50+8m$) göre bu çalışmada örneklem sayısının (N) en az 114 katılımcıdan oluşması gerektiği koşulu karşılanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2014). Örneklem 216'sı (%61.2) kadın, 136'sı (%38.5) erkek ve 1'i (%0.3) diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyi; 9 (%2.5) lise mezunu, 204 (%57.8) üniversite öğrencisi, 81 (%22.9) üniversite mezunu, 38 (%10.8) yüksek lisans öğrencisi, 10 (%2.8) yüksek lisans mezunu, 9 (%2.5) doktora öğrencisi ve 2 (%0.6) doktora mezunu şeklinde dağılım göstermektedir. 19 (%5.4) katılımcı algıladığı sosyoekonomik durumunu alt, 85'i (%24.1) alt-orta, 176 (%49.9) orta 67'si (%19) orta-üst ve 6'sı (%1.7) üst olarak tanımlamıştır. *Katılımcıların aile gelir ortalaması 11878 (SS= 14571), kendi gelir ortalaması ise 4163 (SS= 4460) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların 165'i (%46.7) en uzun süre yaşadığı yeri metropol, 136'sı (%38.5) şehir, 43'ü (%12.2) ilçe, 3'ü (%0.8) kasaba ve 6'sı (%1.7) köy olarak bildirmiştir. 9 dereceli Likert tipi bir ölçek (1- hiç güvende hissetmiyorum, 9- çok güvende hissediyorum) ile sunulan “Ekonomik açıdan kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?” sorusunu katılımcıların 273'ü (%77.3) 5 ve altı, 80'i (%22.7) 6 ve üstü olarak yanıtlamıştır.

Ölçeğin ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla “Yaşam Doyumu Ölçeği”, “Genel Aidiyet Ölçeği”, “Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği”, “Kontrol Algısı Ölçeği” ile ölçüm alınmıştır. Ölçüt geçerliliği için sosyal içerme kavramı ile

* Veriler katılımcılardan 26.04.2022 ile 08.05.2022 tarihleri arasında toplanmıştır.

bağlantılı değişkenler seçilerek ölçekler arası korelasyonlar incelenmiştir (Dunn, 2013). Ölçüt geçerliliği için kullanılan ölçeklerde, yukarıda sosyal içermeyi tanımlarken ifade edilen temel başlıklar ve Sosyal İçerme Ölçeği'nin temel bileşenleri dikkate alınmıştır. Sosyal İçerme Ölçeği'nin alt boyutları olan sosyal izolasyon, sosyal kabul ve sosyal ilişkiler ölçüt geçerliliği için belirlenen yaşam doyumu, aidiyet, yalnızlık, kontrol algısı ve dışlanma kavramlarıyla iç içe tanımlara sahip ve doğrudan ilişkilidir (Appleton ve Song, 2008; Duru, 2015; Neto ve Barros, 2000; Pearlin ve Schooler, 1978). Sosyal içirme, kişinin aidiyet duygusu yaşaması (Secker, 2009) ve kendi kaynakları üzerinde kontrol hissetmesiyle (Marino-Francis ve Worrall-Davies, 2010) açıklanmaktadır. Kabul edilme ve dâhil edilmeyeyle hayli ilişkili olan yaşam doyumu da içermeye anlamlı korelasyon göstermektedir (Fors Connolly ve Johansson Seva, 2021). Bunun tersi biçimde bireyin sosyal ilişki ağında ihtiyaçlarının karşılanmaması yalnızlık duygunu (Neto ve Barros, 2000), fiziksel ya da duygusal olarak sosyal ilişkilerin dışında bırakılması ise sosyal dışlanma hissini (Mazzoni ve ark., 2021) beraberinde getirmektedir. Bu bilgilere dayanarak sosyal içirme ile yaşam doyumu, genel aidiyet ve kontrol algısı arasında pozitif; yalnızlık ve dışlanma arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler beklenmiştir.

Sosyal dışlanma ve sosyal içirme kavramlarına ilişkin tartışmalara katkı sunmak, ölçeklerin birbiriyle doğrusallık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla “Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği” de araştırmaya dâhil edilmiştir. Söz konusu ölçeklere ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

2.2.6.a. Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)

Sosyal İçerme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanma çalışmasında ölçeğin ölçüt geçerliliği için kullanılan ölçeklerden biri Yaşam Doyumu Ölçeği'dir. Ölçek, yaşamdan duyulan memnuniyeti ölçmek amacıyla Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, (1985) tarafından geliştirilmiştir. 6 dereceli ve Likert tipi (1-kesinlikle katılmıyorum, 6-

kesinlikle katılıyorum) olan ölçek 5 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça yaşam doyumu artmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması İmamoğlu (2004) tarafından gerçekleştirilmiştir (yayınlanmamış veri; $\alpha = 0,88$) (Akt. Kırıl-Uçar, Hasta ve Kaynak-Malatyalı, 2019). Bu çalışma özelinde ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır. Form için bkz., EK 7.1.6.a

2.2.6.b. Genel Aidiyet Ölçeği (GAÖ)

Ölçüt geçerliliği için kullanılan bir diğer ölçek Genel Aidiyet Ölçeği'dir. Bu ölçek hem genel aidiyet duygusunu hem de içerilme ve reddedilme duygusunu ölçümlemek amacıyla Malone, Pillow ve Osman (2012) tarafından geliştirilmiştir. Genel Aidiyet Ölçeği, aidiyeti iki boyutta (Kabul edilme/içerilme - reddedilme/dışlanma) değerlendiren bir ölçme aracıdır. 7'li Likert tipi (1-kesinlikle katılmıyorum, 7-tamamen katılıyorum) ve 12 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçeğin ilk 6 maddesi içerilme (İnsanlarla bir arada iken, onlarla birlikte olduğumu hissediyorum.); son 6 maddesi ise dışlanma (Ailem ve arkadaşlarım beni planlarına dâhil etmezler.) alt ölçeklerine ilişkin maddeleri içermektedir. Alt boyutlar arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Dışlanma alt boyutunun maddeleri (7, 8, 9, 10, 11, 12) ters kodlandığında ölçekten alınan puan arttıkça ulaşılmış aidiyet duygusu artmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Duru (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonunun iç tutarlılık katsayıları toplam puan, içerilme ve dışlanma olmak üzere sırasıyla; .92, .89 ve .91 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenilirliği korelasyonları ise sırasıyla; .84, .70 ve .75 olarak bulunmuştur (Duru, 2015). Bu örnekleme ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .92'dir. Form için bkz., EK 7.1.6.b

2.2.6.c. Yetişkinler İçin Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği (SELSA-S)

Sosyal İçerme Ölçeği'nin ölçüt geçerliliği için kullanılan Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği, yalnızlık duygusunu ölçmek amacıyla geliştirilen

SELSA ölçeğinin sosyal yalnızlık ve duygusal yalnızlık (Romantik Duygusal Yalnızlık ve Ailesel Duygusal Yalnızlık) alt boyutlarından oluşmaktadır (DiTommaso, Brannen ve Best, 2004). Ölçeğin Türkçe versiyonunda kullanılan halinin orijinali DiTommaso, Brannen ve Best (2004) tarafından uyarlanmıştır. SELSA-S 15 madde ve iki boyuttan oluşmaktadır; ayrıca bir alt boyut da kendi içerisinde iki kategoride kümelenmektedir: Sosyal yalnızlık ve duygusal yalnızlık (Aile ve romantik). Bu iki boyutun toplamı genel yalnızlık puanını vermektedir. Duygusal yalnızlık puanını aile ve romantik alt boyutlarının toplamı oluşturmaktadır. Ölçekte 2, 3, 5, 6, 8, 9, 11, 12 ve 14 maddeleri ters kodlanmıştır. Bu maddeler tersine çevrildiğinde ölçekten alınan toplam puan arttıkça yalnızlık hissi artmaktadır. Likert tipi olan ölçekteki ifadelerin puanlaması 1 (şiddetle katılmıyorum) ile 7 (şiddetle katılıyorum) arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Akgül (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin toplam puan, sosyal yalnızlık, romantik duygusal yalnızlık ve ailesel duygusal yalnızlık olmak üzere iç tutarlılık katsayıları sırasıyla: .92, .90, .87 ve .89 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test ölçümlerinin puanları ise sırasıyla: .93, .92, .89 ve .90'dır. Çalışma özelinde ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise .84'tür. Form için bkz., EK 7.1.6.c

2.2.6.d. Kontrol Algısı Ölçeği (KAÖ)

Ölçüt geçerliliği için kullanılan ölçek, Pearlin ve Schooler tarafından (1978) geliştirilen Psikolojik Başa Çıkma Kaynakları Ölçeği'nin alt ölçeğidir. Kırıl Uçar, Hasta ve Kaynak Malatyalı (2019) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Kişinin kendi yaşam olayları üzerinde ne ölçüde kontrol algıladığını değerlendirir. Ölçek 7 maddeden oluşmaktadır ($\alpha = .78$; Pearlin ve Schooler, 1978; örnek madde: "Hayatımdaki birçok önemli şeyi değiştirmek için yapabileceğim çok az şey var"). Maddeler 1 = "kesinlikle katılmıyorum" ile 6 = "kesinlikle katılıyorum" arasında değişen 6 puanlık bir ölçek üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçekte 1, 2, 3, 4 ve 5 maddeleri ters kodlanmıştır. Ters

kodlu maddeler çevrildiğinde ölçekten alınan puan arttıkça kontrol algısı artmaktadır.

Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır.

Form için bkz., EK 7.1.6.d

2.2.6.e. Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği (SDYÖ)

Bu ölçek sosyal içirme ve dışlanma ölçüm araçları arasındaki paralel form analizi için kullanılmıştır. Ayrıntılar için bkz. veri toplama araçları 4. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır. Form için bkz., EK 7.1.5

Sosyal İçerme Ölçeği'nin uygunluğunu istatistiksel olarak test etmek için sırasıyla; madde test korelasyonları, faktör analizi ve güvenilirlik sonuçları incelenmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiğinden madde test korelasyonları için Pearson analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına bakıldığında 10. madde dışındaki tüm maddelerin ortalama puanla .30'un üzerinde korelasyona sahip olduğu tespit edilmiştir. 10. madde (Gündüz vakti mahallemde yalnız yürümenin güvenli olmadığını hissediyorum.) düşük düzeyde korelasyon (.25) gösterdiği için ölçek maddeleri arasından çıkarılmıştır. Aynı ifade, ölçeğin geliştirildiği orijinal çalışmada ölçek maddeleri arasındaki en düşük iç tutarlılık katsayısını göstermiştir ($\alpha=.32-.60$) (Secker ve ark., 2009). Ayrıca Wilson ve Secker'in (2015) çalışmasında da bu madde çıkarıldığında maddenin içinde bulunduğu alt boyutun güvenilirliğinin arttığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın analiz sonuçlarına göre bu ifade çıkarıldığında ölçeğin güvenilirlik düzeyi artmakta ve ölçek geçerliliğini korumaktadır.

Bu durumda faktör analizi 15 madde ile gerçekleştirilmiştir. KMO değerinin .80, ki-kare değerinin 1360.025, serbestlik derecesinin (sd) 105 ve Bartlett testinin anlamlı olması ($p<.001$) örneklemin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir.

Temel bileşenler yöntemi kullanılarak yapılan keşfedici faktör analizi sonucunda, ölçeğin özdeğeri 1'in üzerinde olan 5 faktörlü yapı gösterdiği (eğim grafiği

iki veya üç faktörlü bir yapıya işaret etmektedir) görülmüştür. Bu 5 faktör toplam varyansın %62.98'ini açıklamaktadır. Ancak bazı faktörlerin altında düşük sayıda madde bulunduğu ve maddelerin anlamlı bir dağılım göstermediği görülmüştür. Ardından orijinal ölçekle uyumlu şekilde yeniden faktör analizi uygulanarak ölçek maddeleri 3 boyut altında toplanmaya zorlanmıştır. Bu analizde temel bileşenler yöntemi ve varimaks rotasyonu kullanılmıştır. Sonuçlar, bu çalışmadaki ölçek faktör yapısının orijinaliyle uyumlu olmadığını göstermiştir. En son tüm maddelerin tek faktör altında toplandığı koşul analiz edilmiştir. Analiz sonucunda tek faktörlü yapının varyansın %28.28'ini açıkladığı görülmüştür. Ölçek hem klinik örnekleme uygulandığı orijinal çalışmada hem de genel örnekleme uyarlandığı çalışmada toplam puan üzerinden sosyal içermeye ilişkin açıklama sunmaktadır. Bunun yanında söz konusu çalışmalarda sosyal kabul, sosyal ilişkiler ve sosyal izolasyon olmak üzere üç alt boyuttan oluştuğu da anlaşılmaktadır. Bu çalışmada ise ölçek maddeleri söz konusu çalışmalarla benzer sonuçları vermemiştir. Faktör analizinde ortaya çıkan 3 alt boyut hem orijinal çalışmalarla hem de kendi içinde tutarlı görünmemektedir. Bu çalışma özelinde ölçeğin tek faktörlü yapısının açıklanan varyansı düşük olsa da geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılabileceği söylenebilir. Nitekim Secker ve ark. (2009) en iyi sonucun ölçeğin tamamının tek ölçüm aracı olarak kullanıldığında ortaya çıktığını ve ölçeğin alt boyutlarının tek faktörlü ölçek yapısıyla en yüksek korelasyonu gösterdiğini belirtmiştir. Ölçeğin üniversite örnekleme uyarlandığı çalışmada da sosyal izolasyon ve sosyal kabul alt boyutlarının yeterli düzeyde iç tutarlılık gösteremediği belirlenmiştir (Wilson ve Secker, 2015).

Son olarak ölçeğin güvenirlik analiz sonuçları incelenmiştir. Ölçeğin tamamı ve 12 maddelik (2, 3, 9 ve 10 maddeleri çıkarılarak elde edilen) kısa formu için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .80 ve .79 olarak hesaplanmıştır. Maddelerin içeriği,

faktör yükleri, madde test korelasyonları ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı Tablo

2.3.'te verilmiştir.

Tablo 2.3

Sosyal İçerme Ölçeği Maddeler, Açıklanan Varyans Yüzdesi, Özdeğer, Faktör Yükleri, Madde-Test Korelasyonları ve Croanbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı

Maddeler	Madde Test Korelasyonu	Faktör Yüğü
1. Her hafta gördüğüm veya konuştuğüm arkadaşlarım var.	.51	.57
2. Üniversitedeki/ iş yerimdeki çalışmalarım la ilgisi olmayan grup, kulüp veya organizasyonlara da dâhil oluyorum.	.45	.41
3. Kendimi çok fena yalnız ve izole olmuş hissediyorum.	.54	.54
4. Diğer insanların kültürleri hakkında bir şeyler öğrenirim.	.33	.31
5. Yeni yerlere giderim.	.52	.54
6. Arkadaşlarım tarafından kabul edildiğimi hissediyorum.	.61	.65
7. Ailem tarafından kabul edildiğimi hissediyorum.	.45	.44
8. Komşularım tarafından kabul edildiğimi hissediyorum.	.45	.40
9. Bazı insanların olduğum kişi olduğumdan dolayı bana tepeden baktığını hissediyorum.	.36	.30
*10. Gündüz vakti mahalleimde yalnız yürümenin güvenli olmadığını hissediyorum.	.25	-
11. Arkadaşlarla dışarı çıkıp (örneğin, sinemalara, restoranlara, barlara, kafelere) sosyalleşirim.	.61	.67
12. Bir takım kültürel etkinliklerde (örneğin, kütüphaneye, müzeye, galeriye, tiyatroya, konsere gitmek) bulunurum.	.65	.70
13. Haklarım konusunda net hissediyorum.	.55	.54
14. İnançlarımı ifade etmekte özgür hissediyorum (Örneğin, Politik ya da dini inançlar).	.51	.47
15. Toplumda faydalı bir rol üstlendiğimi hissediyorum.	.53	.55
16. Yaptığım şeylere başkalarının değ er verdiğini hissediyorum.	.58	.61
Özdeğer		4.24
Açıklanan Varyans		%28.28
İç Tutarlılık Katsayısı		.80

*Düşük korelasyondan kaynaklı ölçek maddeleri arasından çıkarılmıştır.

Ölçüt geçerliliğini belirlemek amacıyla ölçekten ve kısa formundan alınan puanların ortalaması ile Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ), Genel Aidiyet Ölçeği (GAÖ) ve iki alt boyutu (içerilme ve reddedilme), Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği (YSDYÖ) ve alt boyutları (sosyal ve duygusal yalnızlık), Kontrol Algısı Ölçeği (KAÖ), Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği (SDYÖ) ve ölçeğin alt boyutları (görmezden gelinme ve dışlanma) arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Ölçeklerden alınan puanlar arasındaki korelasyon Tablo 2.4.'te verilmiştir.

Tablo 2.4

Sosyal İçerme Ölçeği ile Ölçüt Geçerliliği için Kullanılan Değişkenler Arasındaki İlişkiler

	SiÖ	Kısa Form	YDÖ	GAÖ	YSDYÖ	KAÖ	SDYÖ	GAÖ-1	GAÖ-2	YSDYÖ-1	YSDYÖ-2	SDYÖ-1	SDYÖ-2
SiÖ	1												
Kısa Form	.96**	1											
YDÖ	.48**	.47**	1										
GAÖ	.66**	.60**	.35**	1									
YSDYÖ	-.52**	-.48**	-.32**	-.68**	1								
KAÖ	.39**	.33**	.46**	.46**	-.33**	1							
SDYÖ	-.56**	-.51**	-.26**	-.69**	.54**	-.40**	1						
GAÖ-1	.66**	.62**	.38**	.90**	-.65**	.40**	-.65**	1					
GAÖ-2	-.56**	-.49**	-.27**	-.92**	.59**	-.43**	.62**	-.67**	1				
YSDYÖ-1	-.40**	-.36**	-.27**	-.52**	.95**	-.28**	.41**	-.48**	.48**	1			
YSDYÖ-2	-.57**	-.53**	-.27**	-.75**	.66**	-.30**	.61**	-.77**	.61**	.40**	1		
SDYÖ-1	-.38**	-.33**	-.15**	-.60**	.45**	-.32**	.74**	-.51**	.58**	.37**	.42**	1	
SDYÖ-2	-.52**	-.48**	-.27**	-.57**	.45**	-.35**	.90**	-.56**	.48**	.32**	.57**	.38**	1
Genel Ort. (SS)	3.04 (.42)	3.11 (.45)	2.92 (1.0)	4.7 (.85)	2.91 (1.0)	3.91 (.95)	2.07 (.59)	4.76 (.87)	2.20 (.98)	3.25 (1.2)	2.24 (1.0)	1.56 (.61)	2.50 (.79)

Not: ** = p<.001

SiÖ: Sosyal İçerme Ölçeği, Kısa Form: Sosyal İçerme Ölçeği Kısa Formu, YDÖ: Yaşam Doyumu Ölçeği, GAÖ: Genel Aidiyet Ölçeği, YSDYÖ: Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği, KAÖ: Kontrol Algısı

Ölçeği, SDYÖ: Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği, GAÖ-1: Genel Aidiyet Ölçeği- İçerilme, GAÖ-2: Genel Aidiyet Ölçeği- Reddedilme, YSDYÖ-1: Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği- Duygusal Yalnızlık, YSDYÖ-2: Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği- Sosyal Yalnızlık, SDYÖ-1: Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği- Görmezden Gelinme, SDYÖ-2: Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği- Dışlanma.

Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre Sosyal İçerme Ölçeği ile tüm değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ölçekten alınan puanlar ile Yaşam Doyumu Ölçeği, Genel Aidiyet Ölçeği ve Kontrol Algısı Ölçeğinden alınan puanlar arasında pozitif yönlü; Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği ve Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeğinden alınan puanlar arasında ise negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçekten alınan puanlar ile Genel Aidiyet Ölçeği'nin içerilme boyutundan alınan puanlar arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki varken Genel Aidiyet Ölçeği'nin reddedilme boyutu, Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği'nin ve Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği'nin tüm alt boyutlarından alınan puanlar arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ölçek kısa formundan elde edilen puan ile de değişkenler arasında benzer bir ilişki ortaya çıkmıştır (Bkz. tablo 2.4.).

Ölçeğin orijinalinde sosyal içerme kavramı sosyal ilişkiler, sosyal kabul ve sosyal izolasyon üzerine yapılandırılmıştır (Secker ve ark., 2009; Wilson ve Secker, 2015). Alt boyutların değişkenin altında yatan nedenler olduğu düşünüldüğünde yaşam doyumunun ölçeğin faktörleriyle olan ilişkisi bulgular için açıklayıcı olacaktır (Tabachnick ve Fidell, 2014). Sosyal ilişkilerin bir parçası olmanın ve sosyal kabul görmenin tıpkı sosyal içerme gibi yaşam doyumunu arttırdığına yönelik pek çok çalışmaya rastlanmaktadır (Hombrados-Mendieta, Millán-Franco, Gómez-Jacinto, Gonzalez-Castro, Martos-Méndez, ve García-Cid, 2019; Sancho, Etxebarrieta, Saez ve Mondragon, 2022). Sosyal içermenin yaşam doyumla doğrudan ilişkili olduğu da bilinmektedir (Bilajac, Marchesi, Tešić ve Rukavina, 2014). Bu nedenle Sosyal İçerme Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği arasındaki ilişki beklendik bir sonuçtur.

Genel Aidiyet Ölçeği ve Sosyal İçerme Ölçeği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Aidiyet hissi doğrudan sosyal içermeyi tanımlayan kavramlar arasında yer almaktadır (Scorgie ve Forlin, 2019; Wilkinson, 2005). Ölçeğin içerilme alt boyutu ise Sosyal İçerme Ölçeği ile benzer nitelikte içerik sunmaktadır (Malone, Pillow ve Osman, 2012). Bu nedenle Sosyal İçerme Ölçeği ve bu değişkenler arasındaki korelasyonlar yazınla tutarlı görünmektedir.

Bir diğer değişken olan Kontrol Algısı Ölçeği de Sosyal İçerme Ölçeği ile pozitif yönlü anlamlı ilişki göstermektedir. Kontrol hissi tıpkı aidiyet hissi gibi sosyal içerme kavramını açıklayıcı boyutta yer almaktadır (Marmot, 2004). Çalışmada elde edilen sonuç yazınla tutarlı şekilde kontrol hissini yüksek olduğu durumlarda sosyal içerme hissini de yüksek olabileceğini akla getirmektedir.

Sosyal ve duygusal yalnızlık alt boyutlarıyla Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği'ne ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde; hem alt boyutlar hem de ölçeğin genel ortalamasıyla Sosyal İçerme Ölçeği'nden alınan puan arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Bireyin doğrudan fiziksel ve/veya duygusal olarak bir ilişkiden ya da ilişkide olma hissinden yoksun olması olarak tanımlanan yalnızlık duygusu tanımı açısından da sosyal içermenin tüm açıklayıcı boyutlarıyla ilintili görülmektedir (Secker, 2009; Weiss, 1973). Bu nedenle yalnızlık hissini olduğu durumlarda sosyal içerme hissini zayıf olma olasılığı mantıklı görünmektedir.

Son olarak Sosyal İçerme Ölçeği ile çalışmanın diğer yordanan değişkeni olan sosyal dışlanma kavramının ele alındığı ölçek ve alt boyutlarına ilişkin sonuçlar birlikte değerlendirilecektir. Diğer bir ifadeyle sosyal dışlanmanın çalışmanın giriş bölümünde verilen tanımıyla açıklanabilen Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği, ölçeğin alt boyutları ve Genel Aidiyet Ölçeği'nin reddedilme alt boyutuna ilişkin istatistikler bu çerçevede tartışılacaktır. Sosyal dışlanma ile ilişkili önceki cümlede ifade edilen değişkenler

Sosyal İçerme Ölçeği ile negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki göstermiştir. Sosyal dışlanma ve içerme kavramları hem yapısal hem de bireysel düzeyde sosyal, psikolojik, ekonomik, kültürel kaynaklara ulaşıp ulaşılamaması üzerinden ele alınmaktadır (Blackhart ve ark., 2010; Jehoel-Gijsbers ve Vrooman, 2007). Bir grubun dışında bırakılmak sosyal dışlanma; bir gruba kabul edildiğini ve ait olduğunu hissetmek ise sosyal içerme deneyimi yaratmaktadır (Mazzoni ve ark., 2021; Secker, 2009; Williams, 1997). Sosyal içerme ve dışlanma aynı boyutta yer almasa da birbirleriyle negatif yönlü bir ilişkiyi işaret etmektedir. Böylelikle araştırmada elde edilen anlamlı ve negatif yönlü korelasyon yazında desteklenmektedir.

Bunun yanında sosyal içerme ve dışlanmaya ilişkin yukarıda değinilen, kavramların bir boyutun iki zıt ucu olup olmadığına ilişkin tartışmaya katkı sunmak amacıyla Sosyal İçerme Ölçeği ve Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği istatistiksel olarak incelenmiştir. Ölçeklerin arasında aynı kavramın ölçümlendiğini işaret edecek oranda ($>.70$) yüksek bir korelasyona rastlanmamıştır. Elde edilen korelasyona göre (.66) ölçekler paralel form özelliği göstermemektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre ölçme araçlarına bakıldığında bu iki kavram bir boyutun iki zıt ucunu temsil etmemektedir.

Özetle, Sosyal İçerme Ölçeği ölçüt geçerliği için seçilen tüm değişkenlerle yazınla tutarlı ve beklenen yönde ilişkiler göstermiştir. Diğer bir ifadeyle ölçek, ölçüt geçerliliğini sağlamıştır.

2.3. İşlem

Ölçekler, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Başkanlığı'ndan alınan onayın ardından katılımcılara uygulanmıştır. Veri toplama işlemi çevrimiçi ve yüz yüze olmak üzere iki ayrı biçimde kartopu örneklem yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara öncelikle bilgilendirilmiş onam formu sunulmuştur. Ardından katılımcılardan sırasıyla yukarıda içerikleri açıklanan demografik bilgi formu, ekonomik güvensizlik algısı soruları, İhtiyaç Doyumu Ölçeği, Sosyal Dışlanma

Yaşantısı Ölçeği ve Sosyal İçerme Ölçeği'ni doldurmaları istenmiştir. Ölçekleri yanıtlayma ortalama süresi 5-10 dakika arasında değişmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın hipotezlerinin test edildiği analiz sonuçlarına yer verilmektedir. Aşağıda ilk olarak analizlere geçmeden önce gerçekleştirilen veri kontrolleri ve temizliğine ilişkin ayrıntılar sunulmuştur. Bu başlığı takiben araştırmanın değişkenleri arasındaki korelasyonel verilerine yer verilmiştir. Ardından giriş bölümünde belirtilen hipotezler doğrultusunda yordayıcı değişken ve yordanan değişkenler arasındaki ilişkide evrensel temel psikolojik ihtiyaçların (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) aracı rolünün incelendiği analiz sonuçları rapor edilmiştir. Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS Statistics 21 programı kullanılarak yapılmıştır.

3.1. Veri Temizliği ve Ön Analizler

Analize uygunluğunu test etmek amacıyla veriler; yanlış veri girişi olup olmaması, kayıp veri yüzdesi, uç değerler ve normal dağılım açısından incelenmiştir. Ayrıca analizlerden önce ekonomik güvensizlik algısı soruları, İhtiyaç Doyumu Ölçeği, Sosyal İçerme Ölçeği ve Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği'ne ait ters kurulmuş ifadeler yeniden kodlanmıştır.

İlk olarak demografik verilerin frekans ve betimleyici istatistikleri incelendiğinde çalışmaya katılan 326 katılımcının 28'i lisans öğrencisi olma koşulunu karşılamadığı için örneklemden çıkarılmıştır. Analizi etkileyecek oranda (%5) kayıp veri bulunmadığından kayıp veriden kaynaklı herhangi bir veri analiz dışı bırakılmamıştır (Tabachnick ve Fidell, 2014). Kalan 298 katılımcının 4'ü standart puanlar (Z puanı) üzerinden +3.29 ile -3.29 aralığı ölçütü dikkate alındığında uç değer gösterdikleri için analizlere dahil edilmemiştir (Tabachnick ve Fidell, 2014). Bu durumda veri analizleri 294 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler; histogram, box-plot ve çarpıklık (skewness) - basıklık (kurtosis) değerlerine (+1.5 ile -1.5 aralığı) göre normal dağılım göstermektedir (Kline, 2011).

3.2. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, çalışmada ölçümü alınan değişkenlerin birbiriyle olan korelasyonlarına yer verilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiği için analizde Pearson tekniği seçilmiştir. Ekonomik güvensizlik algısına ilişkin soruların ortalama puanı, İhtiyaç Doyumu Ölçeği ve alt boyutları (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma), Sosyal İçerme Ölçeği, Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği ve alt boyutları (görmezden gelinme, dışlanma) arasındaki korelasyonlar Tablo 3.1.'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1

Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	EGA	İDÖ	İDÖ-1	İDÖ-2	İDÖ-3	SiÖ	SDYÖ	SDYÖ-1	SDYÖ-2
EGA	1								
İDÖ	-.35**	1							
İDÖ-1	-.41**	.80**	1						
İDÖ-2	-.35**	.84**	.65**	1					
İDÖ-3	-.17**	.83**	.44**	.52**	1				
SiÖ	-.29**	.72**	.55**	.61**	.63**	1			
SDYÖ	.12**	-.66**	-.42**	-.49**	-.68**	-.64**	1		
SDYÖ-1	.23**	-.59**	-.45**	-.46**	-.54**	-.53**	.83**	1	
SDYÖ-2	.08	-.57**	-.31**	-.41**	-.63**	-.58**	.91**	.52**	1
Genel Ort. (SS)	3.54 (.77)	4.65 (.85)	4.43 (1.06)	4.42 (1.04)	4.96 (.99)	3.03 (.48)	2.28 (.68)	1.76 (.73)	2.70 (.81)

Not: ** = p<.001

EGA: Ekonomik güvensizlik algısına ilişkin sorular, İDÖ: İhtiyaç Doyumu Ölçeği, İDÖ-1: İhtiyaç Doyumu Ölçeği- Özerklik, İDÖ-2: İhtiyaç Doyumu Ölçeği- Yetkinlik, İDÖ-3: İhtiyaç Doyumu Ölçeği- İlişkide Olma, SiÖ: Sosyal İçerme Ölçeği, SDYÖ: Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği, SDYÖ-1: Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği- Görmezden Gelinme, SDYÖ-2: Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği- Dışlanma

Analiz sonuçlarına göre ekonomik güvensizlik algısı ile Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği'nin dışlanma alt boyutu arasındaki ilişki dışındaki diğer tüm değişkenler arasında anlamlı korelasyon olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın ilk hipotezinde beklendiği gibi ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içerme arasında negatif yönlü; sosyal dışlanma arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca

araştırmanın ikinci hipotezinde öne sürülen ilişkiyi destekleyici biçimde İhtiyaç Doyumu Ölçeği ve üç alt boyutu (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) tüm değişkenlerle anlamlı ilişki göstermiştir. Yukarıda tanımlanan ilişkilerle paralel şekilde İhtiyaç Doyumu Ölçeği ile Sosyal İçerme Ölçeği arasında pozitif yönlü, ekonomik güvensizlik algısı ve Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin alt boyutları ve anılan değişkenler arasındaki ilişkiler de benzer sonuçları göstermektedir.

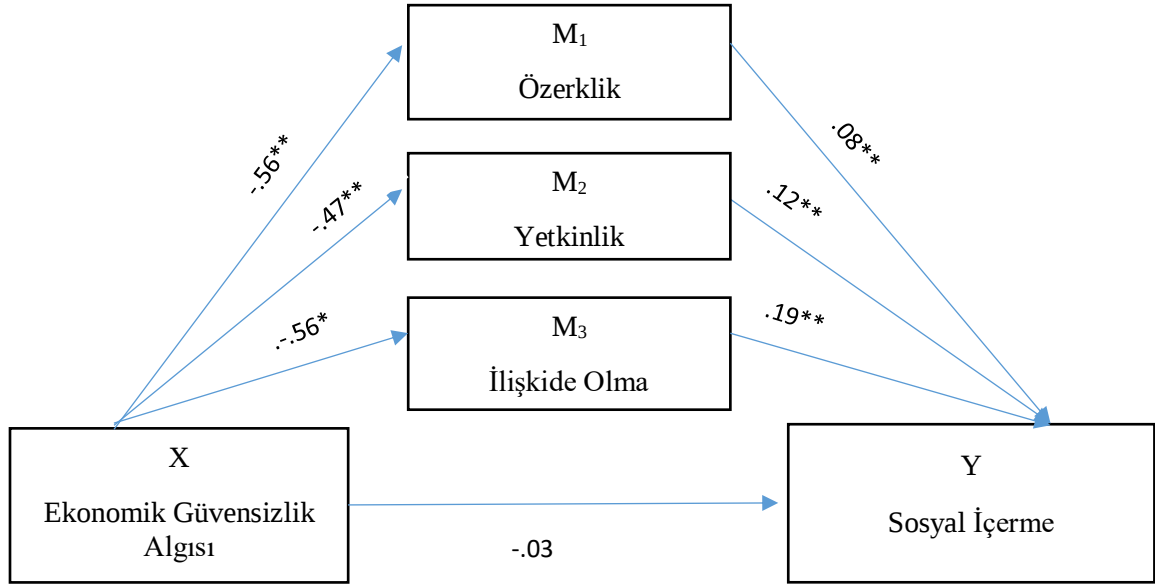
3.3. Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal İçerme ve Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkide İhtiyaç Doyumunun Alt Boyutlarının (Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma) Aracı Rolü

3.3.a. Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal İçerme Arasındaki İlişkide Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma Alt Boyutlarının Aracılık Rolüne İlişkin Model

Bu bölümde ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içerme arasındaki ilişkide ihtiyaç doyumunun özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma alt boyutlarının aracı etkisi istatistiksel olarak değerlendirilmektedir. Şekil 3.1'de modellendiği üzere, ekonomik güvensizlik algısı (X) yordayıcı değişken, sosyal içerme (Y) yordanan değişken, özerklik (M₁), yetkinlik (M₂) ve ilişkide olma (M₃) ise aracı değişkendir. Modelde; ekonomik güvensizlik algısının (X) özerklik (M₁), yetkinlik (M₂) ve ilişkide olma (M₃) aracılığı ile sosyal içerme (Y) üzerindeki dolaylı etkisi; ekonomik güvensizlik algısının (X) ve özerklik (M₁), yetkinlik (M₂) ve ilişkide olma (M₃) ihtiyaçlarının ayrı ayrı sosyal içerme (Y) üzerindeki doğrudan etkileri incelenmektedir. Diğer bir değişle ekonomik güvensizlik algısının özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma ihtiyaçlarından hangisi ya da hangileriyle sosyal içerme üzerinde anlamlı bir etki yarattığına bakılmaktadır.

Şekil 3.1

Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal İçerme Arasındaki İlişkide Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma Alt Boyutlarının Aracılık Rolüne İlişkin Model Yol Tahmini (β) Değerleri

*p<.05, **p≤.001

Öncelikle ekonomik güvensizlik algısının her bir alt boyut (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) üzerinde doğrudan etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. Ekonomik güvensizlik algısı arttıkça hem özerklik ($\beta = -.56$, $SE = .07$, $p < .001$, %95 GA $[-.70, -.41]$) hem yetkinlik ($\beta = -.47$, $SE = .07$, $p < .001$, %95 GA $[-.61, -.32]$) hem de ilişkide olmaya ($\beta = -.56$, $SE = .07$, $p < .05$, %95 GA $[-.36, -.07]$) ilişkin doyum azalmaktadır. Alt boyutların sosyal içerme üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde her birinin anlamlı olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle özerklik ($\beta = .08$, $SE = .02$, $p < .001$, %95 GA $[.03, .13]$), yetkinlik ($\beta = .12$, $SE = .02$, $p < .001$, %95 GA $[.06, .17]$) ya da ilişkide olma ($\beta = .19$, $SE = .02$, $p < .001$, %95 GA $[.15, .24]$) arttıkça sosyal içerme artmaktadır.

Dolaylı etkilere bakıldığında ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içerme arasındaki ilişkiye özerklik, yetkinlik ve ilişkide olmanın her birinin aracılık ettiği görülmektedir (%95 GA $[-.07, -.01]$). Bu modelde, üç evrensel psikolojik ihtiyaç birlikte varyansın %59'unu açıklamaktadır; $R^2 = .53$, $F(4.289) = 83.026$, $p < .001$. Sonuç olarak ekonomik

güvensizlik algısı arttıkça özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma doyumları azalmakta ve bu durum sosyal içirme puanlarının azalmasıyla sonuçlanmaktadır.

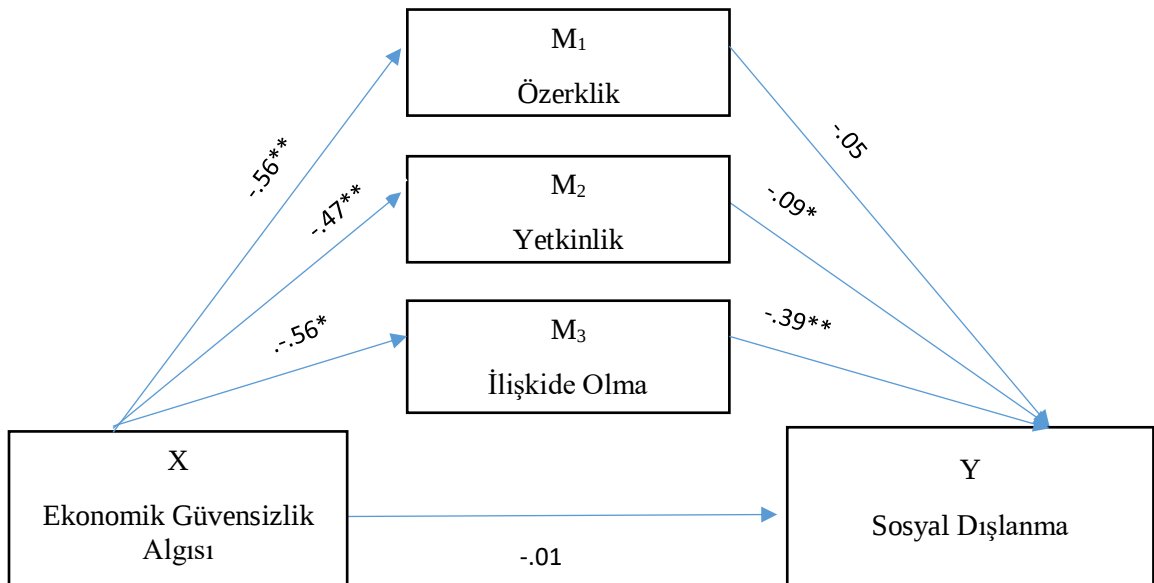
3.3.b. Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkide Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma Alt Boyutlarının Aracılık Rolüne İlişkin

Model

Bu bölümde ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal dışlanma arasındaki ilişkide özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma alt boyutlarının aracı etkisi ele alınmaktadır. Ekonomik güvensizlik algısının (X) yordayıcı değişken, sosyal dışlanmanın (Y) yordanan değişken, özerklik (M₁), yetkinlik (M₂) ve ilişkide olmanın (M₃) ise aracı değişken olarak ifade edildiği model Şekil 3.2’de görülmektedir. Modelde; ekonomik güvensizlik algısının (X) özerklik (M₁), yetkinlik (M₂) ve ilişkide olma (M₃) aracılığı ile sosyal dışlanma (Y) üzerindeki dolaylı etkisi; ekonomik güvensizlik algısının (X) ve özerklik (M₁), yetkinlik (M₂) ve ilişkide olma (M₃) ihtiyaçlarının ayrı ayrı sosyal dışlanma (Y) üzerindeki doğrudan etkileri incelenmektedir.

Şekil 3.2

Ekonomik Güvensizlik Algısı ile Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkide Özerklik, Yetkinlik ve İlişkide Olma Alt Boyutlarının Aracılık Rolüne İlişkin Model Yol Tahmini (β) Değerleri

* $p < .05$, *** $p \leq .001$

Alt boyutların sosyal dışlanma üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde özerklik alt boyutunun anlamsız; yetkinlik ve ilişkide olma boyutlarının anlamlı olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle özerkliğin ($\beta = -.05$, $SE = .03$, $p > .05$, %95 GA [-.12, .01]) sosyal dışlanma üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken yetkinlik ($\beta = -.09$, $SE = .03$, $p < .05$, %95 GA [-.17, -.01]) ve ilişkide olma ($\beta = -.39$, $SE = .03$, $p < .001$, %95 GA [-.46, -.32]) doyumu azaldıkça sosyal dışlanma artmaktadır. Dolaylı etkilere bakıldığında ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal dışlanma arasındaki ilişkiye yalnızca yetkinlik (%95 GA [.00, .08]) ve ilişkide olmanın (%95 GA [.02, .15]) aracılık ettiği görülmektedir. Bu modelde, yetkinlik ve ilişkide olma birlikte varyansın %49'unu açıklamaktadır; $R^2 = .49$, $F(4.289) = 70.289$, $p < .001$. Özet olarak ekonomik güvensizlik algısı arttıkça yetkinlik ve ilişkide olma doyumları azalmakta ve bu durum sosyal dışlanma puanlarının artmasıyla sonuçlanmaktadır.

BÖLÜM IV

TARTIŞMA

Bu çalışmada, ekonomik güvensizlik algısının üç temel psikolojik ihtiyacın doyumu aracılığıyla sosyal dışlanma ve içerme üzerindeki yordayıcılığı incelenmiştir. Çalışmanın hipotezleri doğrultusunda değişkenler arasındaki korelasyonlar ve aracılık modeli test edilmiştir. Giriş bölümünde sunulan araştırmanın tüm hipotezleri (1, 2, 2a ve 2b) büyük ölçüde doğrulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda hipotezlerden farklı olarak yalnızca özerkliğin sosyal dışlanmaya aracılık etmediği sonucu elde edilmiş ve aşağıda tartışılmıştır.

4.1. Korelasyon Analizi Bulgularının Tartışılması

Çalışmanın ilk hipotezinde belirtildiği gibi (Hipotez 1) ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içerme/dışlanma arasında ilgili yazın doğrultusunda anlamlı bir ilişki beklenmiştir. Yapılan analizler sonucunda bu ilişkinin doğrulandığı görülmektedir. Ekonomik güvensizlik algısı sosyal dışlanma ile pozitif yönlü sosyal içerme ile ise negatif yönlü bir ilişki göstermektedir. Diğer bir ifadeyle insanların algıladığı ekonomik güvensizlik hissi artarken dışlanma hissinin de arttığı, içerme hissinin ise azaldığı görülmüştür. Ekonomik güvensizlik; maddi zorluklar, istikrarlı olmayan bir ekonomik durum ve geleceğe dönük belirsizliğin sonucu algılanabilmektedir (Abeyta ve ark., 2017; Elst ve ark., 2011; Miron-Shatz, 2009). Ekonomik açıdan güvende olmak, insanların maddi ve sosyal kaynaklara ulaşmalarını kolaylaştırarak toplumda işlevsel ve normlarla uyumlu hissetmelerine katkı sağlamakta (Hutchison ve ark., 2007; Sürüel, 2008); güvensizlik algısı ise bireylerin sosyal ilişkilerine, sosyal ilişkilerin sağladığı duygusal doyum gibi olanaklara ve ruh sağlığına yönelik tehdit oluşturmaktadır (Cheng ve ark., 2021; Corman ve ark., 2012). Çalışmanın giriş bölümünde tartışıldığı gibi bu koşullar sosyal içerme ve sosyal dışlanmanın göstergeleriyle yakından ilişkilidir. Bireyler ekonomik açıdan güvende hissettiklerinde kendilerini toplumsal ve sosyal ağına

bir parçası da hissedebilmektedir. Hem toplumsal hayatın içerisinde olmak hem de sosyal ilişkilerin sürdürülmesi sosyal içerme için gerekli koşullardır (Atkinson ve Marlier, 2010; Lister, 2000; Secker, 2009). Bu durumda ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içerme hissinin negatif yönlü bir ilişki göstermesi anlamlıdır. Benzer bir çerçeveden sosyal dışlanmanın göstergelerine bakıldığında; bireylerin maddi güçlük yaşamaları, olanaklara erişememeleri ve sosyal ve toplumsal ilişkilerin dışında hissetmeleri sosyal dışlanmayı açıklayan ana özelliklerdir (Jehoel-Gijsbers ve Vrooman, 2007; Mazzoni ve ark., 2021). Bu durumda ise ekonomik güvensizlik algısı artarken sosyal dışlanma hissinin de artması yazınla tutarlı bir bulgudur.

Bu çalışmanın örneklemini özelinde bakıldığında katılımcıların ifade ettiği ekonomik güvensizlik (Bkz. Tablo 3.1.) maddi zorluklar, istikrarlı olmayan bir ekonomik durum ve geleceğe dönük belirsizliğin sonucu algılanabilmektedir (Abeyta ve ark., 2017; Elst ve ark., 2011; Miron-Shatz, 2009). O halde üniversite öğrencilerinin bir kazanca sahip olmasalar dahi sahip oldukları gelirle temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıkları ve geleceğe yönelik endişelerini ifade ettikleri düşünülebilir. Çalışmanın yürütüldüğü dönemde üniversitelilerin barınma başta olmak üzere giderlerini karşılamakta zorlandıkları ve geleceğe ilişkin kaygılı oldukları toplumsal araştırmalarda ve eylemliliklerle kendini göstermiştir (Birgün Gazetesi, 2022; İstanbul Ekonomi Araştırma [İEA], 2021). Bununla birlikte genç işsizlik oranlarının çok yüksek olması, mezuniyet sonrasında düşük ücretle çalıştırılmaları ve güvencesiz çalışma koşulları, bildirilen ekonomik güvensizlik algısı için açıklayıcı olabilir (DİSK-AR, 2022; İnsani ve Toplumsal Kalkınma Programı [İstanPol], 2020). Çalışmanın giriş kısmından hatırlanacağı üzere, sosyal dışlanma ve içerme toplumsal ilişkilerin bir parçası olmak ya da bunun dışında bırakılmakla açıklanırken ekonomik, kültürel, sosyal ilişkilerin bu süreç veya durumun birbiriyle iç içe geçmiş bileşenleri olduğu belirtilmektedir (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2001; Jehoel-Gijsbers ve Vrooman, 2007). Bu ilişkilerin

birinde dışarıda bırakılmak diğer alanları etkileyerek döngüsel pek çok başka yoksunluklara yol açacaktır (Tartanoğlu, 2011, s. 2). Keza maddi zorlukların sosyal dışlanma ve içerme üzerinde yarattığı etki pek çok çalışmada ifade edilmiştir (Atkinson, Marlier ve Nolan, 2004; Corman ve ark., 2012; Dahl, Flotten ve Lorentzen, 2008). Sonuç olarak burada tespit edilen ekonomik güvensizlikle sosyal dışlanma ve içerme arasındaki ilişki; toplumsal ve sosyal koşullarla, yazındaki kuramsal ve güncel çalışmalarla tutarlılık göstermektedir.

Korelasyonlar incelendiğinde çalışmanın tüm değişkenlerinin (ekonomik güvensizlik algısı, sosyal içerme/dışlanma, üç temel psikolojik ihtiyacın doyumu) birbiriyle anlamlı ilişkilendiği görülmektedir. İhtiyaç doyumunun sosyal dışlanma ve ekonomik güvensizlik algısı ile negatif; sosyal içerme ile pozitif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ryan ve Deci (2000) sosyal bağlamın ihtiyaçları destekleyici ya da engelleyici bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Bu perspektifle bakıldığında, ekonomik güvensizliğin bireyleri çevreleyen kısıtlayıcı etkileri ve sosyal çevrede görmezden gelinme, reddedilmenin yarattığı dışlanma hissi ile düşük ihtiyaç doyumunun birlikte görülmesi anlaşılabilir. Örneğin gelir eşitsizliği ve algılanan düşük sosyoekonomik düzey gibi ekonomik güvensizliği yansıtan koşullar özerklik, yetkinlik ve ilişkide olmayla olumsuz ilişkilenebilir (Di Domenico ve Fournier, 2014). Dışlanma ise bireylerin ait olma ihtiyacını tehdit etmekte, çevreleri üzerindeki kontrol duygusunu zayıflatmakta ve hatta bozulan ilişkilerde bireye kendisini sorumlu hissettirmektedir (Williams, 2007). Bu noktada ortaya çıkan kontrolsüzlük, yetersizlik ve yalnızlık üç temel ihtiyacın baltalanmasıyla sonuçlanabilmektedir (Vansteenkiste ve Ryan, 2013).

4.2. Ekonomik Güvensizlik Algısının Sosyal İçerme/Dışlanma ile Olan İlişkisinde Üç Temel Psikolojik İhtiyacın (Özerklik, Yetkinlik, İlişkide Olma) Aracılık Rolünün Tartışılması

Bir önceki başlıkta değişkenler arasındaki korelasyonlar değerlendirilmiştir. Burada, çalışmanın ikinci hipotezi olan bu ilişkilerdeki üç temel psikolojik ihtiyacın (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) aracılık rolü (Hipotez 2) ele alınmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, her bir alt boyut ekonomik güvensizlik algısı ve sosyal içerme arasındaki ilişkiye aracılık etmiştir. Bununla birlikte ekonomik güvensizlik algısı ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkiye yetkinlik ve ilişkide olma aracılık ederken özerkliğın aracılık etmediğı belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle, ekonomik güvensizlik algısının sosyal içerme/dışlanma üzerindeki olumsuz etkisi sosyal içerme için özerklik, yetkinlik ve ilişkide olma ihtiyaçlarının; sosyal dışlanma için yetkinlik ve ilişkide olma ihtiyaçlarının düşük doyumu yoluyla ortaya çıkıyor olabilir. Öyle ki; aracı etkiye bakılmaksızın ekonomik güvensizlik algısı dışlanma ve içermeyi yordarken (toplam etki) ihtiyaç doyumunun aracı rolü ilişkiye dâhil edildiğinde ekonomik güvensizliğin tüm etkisi ihtiyaçların doyumu üzerinden tanımlanabilmiştir.

Hatırlanacağı gibi ekonomik güvensizlik bağlamı, bireye dışsal olarak dayatılan, kişinin kendi hayatına ilişkin belirsizlik ve kontrolsüzlükle karakterizedir (Elst ve ark., 2011; Kopasker ve ark., 2018). Bireyler kendi hayatlarına ve ilişkilerine yönelik yetersizlik hissiyle karşı karşıya kalmakta ve sosyal ilişkileri zarar görmektedir (Corman ve ark., 2012; Shim ve ark., 2017; Weinstein ve Stone, 2018). Böylece ekonomik güvensizlik; seçim hakkı, etkili olma hissi ve sosyal bağların korunması olanaklarına bir tehdit yaratabilmektedir. Toplumsal ve sosyal ilişkilerin içerisinde olup olmamakla açıklanabilen sosyal içerme/dışlanma hissinin ekonomik güvensizlikle birlikte gelen ihtiyaçların engellenmesi aracılığıyla açığa çıktığı düşünülmektedir (Blackhart ve ark., 2010; Burchardt, Le Grand ve Piachaud, 2002; Filia ve ark., 2018).

Kendini Belirleme Kuramına göre, bireylerin davranışlarını dışsal bir zorlama olmaksızın kendi iradeleriyle ortaya koymaları kendini belirleme olarak adlandırılmaktadır (Deci, Connell ve Ryan, 1989). Üç temel psikolojik ihtiyaç; bireylerin kendi kendini örgütleyebilme, uyum ve gelişmeye yönelik eğilimlerinin altında yatan kritik kaynaklar olarak gösterilmektedir (Ryan, 1995). Dolayısıyla dışsal kaynakların davranışı belirlemesi, bu kaynaklar ödül gibi olumlu bir neden olsa dahi, temel ihtiyaçların doyumunu azaltmaktadır (Deci, Koestner ve Ryan, 1999). Bu ilişkinin sosyal dışlanmayı arttırıcı, sosyal içermeyi azaltıcı etkisi bireyin kontrolü dışında fiziksel ya da duygusal olarak bir sosyal bağlamdan uzaklaştırılması; onay ve kabul alma olanaklarından mahrum bırakılmasıyla açıklanabilmektedir (Mazzoni ve ark., 2021; Secker, 2009). Araştırmada hipotezlerin çoğu (Hipotez 2 ve hipotez 2a) KBK yazınının bulgularıyla uyumlu bir ilişki göstermiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre hipotez 2b’de belirtilmiş ifadeden farklı olarak ekonomik güvensizlik algısı ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkide özerklik ihtiyacının aracılık etmediği görülmüştür. Bu bulgu da KBK ile tutarlı biçimde ele alınabilir. Şöyle ki; çalışmanın ana değişkenleri için kilit noktanın sosyal ilişki olduğu söylenebilir. İnsanlar için bir sosyal ilişki ağının parçası olmak ait olma ihtiyacı veya ilişkide olma ihtiyacı ile açıklanabilir. Bu oldukça başat ve evrensel bir durumdur (Baumeister ve Leary, 1995; Deci ve Ryan, 2012). Araştırmada elde edilen sonuçlar her üç ihtiyacın doyumunun yüksek olmadığını (Bkz. Tablo 3.1.) gösterirken ekonomik güvensizlik ve dışlanma arasındaki ilişkide aracılık etkisinin yetkinlikle birlikte ilişkide olma ihtiyacına ait olduğunu (Bkz. Şekil 3.2.) göstermektedir. Buradan hareketle bireylerin sosyal dışlanma algılarına özerklik ihtiyacının baltalanmasına/doyurulmamasına tolerans gösterdikleri söylenebilir. Başka bir ifadeyle dışlanma yaşantısından kaçınmak için ilişkide olma ihtiyacının olumsuz etkisinin yanında özerkliğin bir oranda zarar görmesi kabul edilmiş olabilir. İnsanların sosyal ağların içerisinde kalmak adına özerkliklerinden

feragat ettikleri pek çok örnekte karşımıza çıkmaktadır (Taylor, Peplau ve Sears, 2006). Bu ilişkinin belirsizliğini azaltmak adına özellikle sosyal dışlanma hissine odaklanan çalışmalarda KBK ile sosyal etki yazınından faydalanılarak yeni araştırmalar yürütülebilir.

Yapılan çalışmalarda ihtiyaçların baltalanması hissini; yetkinlik için bir kişinin etkisiz veya başkalarının gözündeki saygınlığını yitirdiğini hissettiren bir ortamda, özerklik için kontrol altında hissedilen bir ortamda, ilişkide olma için ise soğuk ve ihmal edilmiş hissedilen bir ortamda ortaya çıktığı belirtilmiştir (Vansteenkiste, Niemiec ve Soenens, 2010). Ancak ihtiyaçların doyumunun düşük olması her zaman ihtiyacın baltalanması olarak yorumlanmayabilir (Bartholomew, Ntoumanis, Ryan ve Thøgersen-Ntoumani, 2011). İhtiyaçların baltalanması durumu ihtiyaçların düşük doyumunu içermektedir ancak doyumun düşük olması baltalanmayı içermek zorunda değildir (Vansteenkiste ve Ryan, 2013). Burada özerkliğin düşük orandaki doyumu dışlanma hissi yaratacak bir baltalanma olarak ortaya çıkmadığı için yordayıcı etki göstermemiş olabilir. Bu bulanıklığı gidermek için ihtiyaç doyumunun yanı sıra İhtiyaç Tehdidi Ölçeği de etkilerin incelenmesi ve karşılaştırılması için gerekli görünmektedir (Bartholomew ve ark., 2011).

Burada dikkat çeken bir diğer nokta, özerkliğin ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal dışlanma arasındaki ilişkiye aracılık etmezken ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içermeye arasındaki ilişkiye aracılık etmesidir. Sosyal içermeye; ait olma ihtiyacı, arkadaşlık ilişkileri, boş zaman etkinliklerine sahip olma ve ekonomik katılım deneyimlendiği oranda açığa çıkmaktadır (Atkinson ve Marlier, 2010; Baumgartner ve Burns, 2013; Nkwanyana, 2020). İnsanların toplumun bir parçası olarak işlevsel bir role, doyum sağladığı ilişkilere ve kendi kaynakları üzerinde kontrole sahip olması içerildikleri anlamına gelmektedir (Marino-Francis ve Worrall-Davies, 2010; Secker ve ark., 2009). Haliyle sosyal içermeye bir bütün olarak başta özerklik olmak üzere

ihtiyaçları destekleyen bir çevrenin sonucu olarak hissedilmektedir (Vansteenkiste ve ark., 2010). Özerkliğe ilişkin bu iki faklı bulgu tezatlık değil uyum gösteriyor denebilir. şöyle ki; dışlanmanın olumsuz etkilerini veya dışlanma riskini azaltmak için bireyler çeşitli başa çıkma mekanizmaları kullanmaktadır (Major ve Eccleston, 2005; Williams, 2009). Bunlardan biri damgalanmanın neden olacağı dışlanmadan kaçınmak için tercih edilen istenirliği arttırma çabalarıdır. Bireyler sosyal ilişkileri korumak ve onay almak adına damgalanacaklarını dışındıkları özelliklerinden kurtulma, bunları en yakın arkadaşlarından bile gizleyebilme ya da ilişkide ařırđ telafi edici bir tavır gösterme eğilimindedirler (Major ve Eccleston, 2005). Onay alabilmenin belirli davranışlara bağlı olduğu bağamlar ilişkide olma ve özerklik ihtiyaçlarını karşı karşıya getirebilir (Deci ve Ryan, 1991). Hayatlarının kontrolünün dışsal nedenler tarafından sağlanması özerkliği engellese de ilişkide olmaya katkı sağlayacağından işlevsellik göstermektedir (Deci ve ark., 1999). Yukarıda tartışıldığı üzere sosyal içerme hali özerkliğin desteklendiği koşullarla sağlanırken sosyal dışlanmada ilişkide olmaya yönelik tehdit, durumu telafi etmek adına özerklik ihtiyaının doyumunu ertelemeyi beraberinde getirebilir.

Son olarak araştırmanın yöntemi çerçevesinde değişkenlerin özellikleri ve çalışmada ele alınış biçimleriyle ilgili önemli noktalara değinilebilir. Bu çalışmada ölçek yardımıyla tek seferde toplanan veriler ilişkisel olarak incelenmiştir. Dolayısıyla bulgular bize durumsal ipuçları sunmaktadır. Sosyal dışlanma hem bir durum hem de bir süreç olarak ele alınabilmektedir (Brandova ve Kajanova, 2015). İhtiyaçların tehdidi veya doyumunu ise bir durumdan ziyade bir sürecin parçası olarak karşımıza çıkmaktadır (Gunnel, Crocker, Wilson, Mack ve Zumbo, 2013). Özerkliğin sosyal dışlanma üzerinde bir etkisi olup olmadığını değerlendirmek için iki öneri sunulabilir. İlki; kontrollü ortamda, manipülasyonla birlikte kısa süreli zgn bir koşul içerisinde bu iki değişken

arasındaki nedensel ilişki incelenebilir. İkinci olarak değişkenlerin dinamik yapısıyla uyumlu biçimde ilişkiyi süreç içerisinde takip eden boylamsal çalışmalar yürütülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada maddi sıkıntı ve belirsizlikle kendini gösteren ekonomik güvensizlik algısının bireylerin hissettiği sosyal dışlanma ve içerme ile anlamlı ilişkisi olduğu bulgulanmıştır. Bu ilişkide üç temel psikolojik ihtiyacın (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) aracı rolünün olduğu tespit edilmiştir. Yazında daha önce ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içerme/dışlanma arasındaki ilişkiyi ve bu çalışmada oluşturulan aracılık modelini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çıktının; kaynakları araştırılan, çok boyutlu ve net bir uzlaşıya varılamamış olan her üç değişkene dair tartışmalara katkı sunması beklenmektedir. Başka bir deyişle, ekonomik güvensizliğin sonuçlarına, üç temel psikolojik ihtiyacın yanı sıra sosyal dışlanma ve içermenin kaynaklarına yönelik yeni ipuçlarının ortaya konduğu söylenebilir. Çalışma çıktıları sosyal dışlanma ve içerme arasındaki ilişkiye yönelik tartışmalara da bir yanıt üretmiştir (Popay, 2010; Secker, 2009). Veriler bu iki kavramın farklı boyutlarda yer aldığını ve tek boyutta açıklanamayacağını işaret etmiştir. Ayrıca KBK'nin üç temel ihtiyacın hem kültüre bağlı olmayacağı evrensellik fikrine hem de ekonomik güvensizlik bağlamındaki sonuçlarına ilişkin yazına katkı sunmuştur (Vansteenkiste, Ryan ve Soenens, 2020; Weinstein ve Stone, 2018).

Çalışmanın en temel amacı ekonomik kriz, pandemi, göç vb. koşulların yarattığı olumsuz sonuçları tespit edip bunlarla başa çıkma yollarına ilişkin öneride bulunmaktır. Buradan hareketle bireylerde depresyon, kaygı ve psikolojik sıkıntıyla ilişkili ekonomik güvensizliğin doğurabileceği olası sonuçlara dikkat çekilmiştir (Weinstein ve Stone, 2018). Sosyal dışlanmanın neredeyse tamamen olumsuz çıktıları açtığı düşünüldüğünde, sosyal dışlanmayla mücadele etmek hem toplumsal hem de bireysel iyi oluş için acil ve gerekli görünmektedir (Hutchison ve ark., 2007; Twenge ve Baumeister, 2005). Sosyal dışlanmanın ortadan kalkmadığı bir koşulda sosyal içermekten söz etmek mümkün değildir (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2001). Üç

temel psikolojik ihtiyacın doyumunun dışlanma ve içermeye olan ilişkisi en azından olumsuz etkileri zayıflatmak için ipucu sağlayabilir. KBK ihtiyaçların doyumu ve baltalanması üzerinden uygulama alanlarına öneriler sunmaktadır (Fisher ve ark., 2019; Moore ve ark., 2020). Böylece temel ihtiyaçların doyumunu sağlayacak kontrol edici yerine özerkliği destekleyen; kaotik yerine iyi yapılandırılmış; soğuk ve ihmalkar yerine sıcak ve duyarlı çevrelerin yaratılması ve desteklenmesi etkili bir başlangıç olabilir (Vansteenkiste ve ark., 2010).

Sosyal içirme kavramına ilişkin tartışmalarla birlikte henüz yaygın olarak kullanılan belirgin bir sosyal içirme ölçüm aracı bulunmamaktadır (Baumgartner ve Burns, 2014; Wilson ve Secker, 2015). Bu çalışmada uyarlaması yapılan Sosyal İçerme Ölçeği'nin Türkçe'ye kazandırılmasının ölçüm aracına ilişkin tartışmalara istatistiksel ve kültürel açıdan katkı sunduğu söylenebilir. Aynı zamanda çalışma kapsamında ekonomik güvensizlik algısına ilişkin sorular da ilk kez değerlendirilmiş ve bu alanda yapılacak araştırmalarda kullanılabilir nitelikte güvenilir ve geçerli sonuçlar elde edilmiştir.

Çalışmanın sınırlılıkları gözden geçirilerek sonraki araştırmalar için öneride bulunmak bilimsel çalışmalarda önemli bir yer tutmaktadır. İlk olarak örneklem üzerine bir değerlendirme sunulabilir. Örneklemin beliren yetişkinlik dönemindeki (Arnett, 2000) katılımcılardan oluşması bulguları yorumlarken kısıtlayıcı bir etki yaratmış olabilir. Şöyle ki katılımcıların neredeyse tamamı evli olmayan, ekonomik açıdan aileye bağlı üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu durum ekonomik güvensizlik algısını kendi gelirini kazananlar açısından yorumlamaya izin vermemektedir. Bu nedenle, ekonomik güvensizliğin etkisini incelerken kendi işi ve geliri olan bir örneklemde de bu değişkenlerin birlikte çalışılması önemli görünmektedir. Ayrıca ekonomik güvensizliğin gelirden ve demografik özelliklerden ayrıştığı noktaları göstermek, daha güçlü bulgulara erişmek adına geniş sosyoekonomik profilde bireylerin katıldığı bir çalışmayla ilişkiler

tekrar gözden geçirilebilir. Ekonomik güvensizlik, sosyal dışlanma ve sosyal içerme kavramlarının belirgin bir tanımlama ve uzlaşmadan uzak olması ölçüm araçlarına dair tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Çalışmada kullanılan ölçüm araçları gözden geçirilerek yazındaki benzer amaçlı ölçeklerle karşılaştırılması ve çalışmaların özgül koşullarına göre araçların belirlenmesi doğru sonuç almak için gereklidir. Ekonomik güvensizlik algısı için henüz standardize edilmiş herhangi bir ölçüm aracına rastlanmamıştır. Sonraki çalışmalarda şimdiye kadar yazında biriken soruların yanında ayrıntılı bilgiye ulaşmak için açık uçlu sorulara daha fazla yer verilebilir. Bunun yanında yazındaki yöntemsel tüm bilgiler derlenerek standardize bir ölçüm aracı üzerine çalışma yürütülebilir. Değişkenlerin dinamik yapısından kaynaklı açığa çıkan tartışmaları ele almak ve ilişkilerin gücünü test etmek adına çalışmanın boylamsal ve deneysel olarak incelenmesi önerilebilir. Son olarak ekonomik güvensizliğin sosyal içerme/dışlanma üzerindeki yordayıcılığının yanında tersi yönde bir ilişkinin araştırılması da önemli katkılar sunabilir. Gelecek çalışmalarda kültürel boyutuyla sosyal dışlanmayı deneyimlemenin ve ayrımcılığa maruz kalmanın ekonomik güvensizlik algısı üzerindeki etkisi incelenebilir.

ÖZET

Bu çalışmada, ekonomik güvensizlik algısı ile sosyal içerme/dışlanma arasındaki ilişki ve bu ilişkide Kendini Belirleme Kuramı yazınında sunulan üç temel psikolojik ihtiyacın (özerklik, yetkinlik, ilişkide olma) aracılık rolü incelenmiştir. İlk olarak çalışmanın değişkenlerini ölçümlemek amacıyla ekonomik güvensizlik algısına ilişkin sorular ve Sosyal İçerme Ölçeği 353 katılımcıyla yürütülen bir ön çalışma ile Türkçeye uyarlanmıştır. Daha sonra çalışmanın amacı doğrultusunda 42 farklı üniversite ve 59 farklı bölümden 18-34 yaşları arasında 294 lisans öğrencisinden toplanan verilerle hipotezler test edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre tüm değişkenler birbiriyle anlamlı ilişki göstermektedir. Özerklik, yetkinlik ve ilişkide olmanın rolleri incelendiğinde ekonomik güvensizliğin sosyal içerme ile arasındaki ilişkide her birinin aracı rolü bulunurken sosyal dışlanma ile olan ilişkiye yalnızca yetkinlik ve ilişkide olma ihtiyaçlarının aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak bulgular ilgili yazın çerçevesinde tartışılarak sonuçların uygulamalı alanda kullanımı ve gelecek çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik güvensizlik algısı, sosyal dışlanma, sosyal içerme, evrensel üç temel psikolojik ihtiyaçlar, özerklik, yetkinlik, ilişkide olma, Kendini Belirleme Kuramı

ABSTRACT

This study examined that the relationship between the perception of financial insecurity and social inclusion/exclusion and the mediating role of the three basic psychological needs (autonomy, competence, relatedness), presented in the Self-determination Theory literature, in those relationships. Firstly, in order to be able to measure the variables of the study, the questions related to the perception of financial insecurity and the Social Inclusion Scale were adapted into Turkish with a prestudy conducted with 353 participants. Subsequently, in accordance with the purpose of the study, the hypotheses were tested with the data collected from 294 undergraduate students between the ages of 18-34, from 42 different universities and 59 different departments. According to the results of the study, all variables have a significant relationship between each other. When the roles of autonomy, competence and relatedness are analyzed, it is concluded that while each of them has a mediating role in the relationship between financial insecurity and social inclusion, only the need for competence and relatedness mediate in the relationship between financial insecurity and social exclusion. Finally, the results are discussed within the framework of the relevant literature, and the suggestions for the use of the results in the applied field and future studies are given.

Key words: The perception of financial insecurity, social exclusion, social inclusion, universal basic psychological needs, autonomy, competence, relatedness, Self-determination Theory

KAYNAKÇA

- Abeyta, A. A., Routledge, C., Kersten, M. ve Cox, C. R. (2017). The existential cost of economic insecurity: Threatened financial security undercuts meaning. *The Journal of Social Psychology*, 157(6), 692–702. <https://doi.org/10.1080/00224545.2016.1270892>
- Abrams, D., Christian, J. ve Gordon, D. (Ed.). (2007). *Multidisciplinary handbook of social exclusion* (1. Baskı). John Wiley & Sons, Ltd.
- Abrams, M. A. Hogg ve J. M. Marques (2005). A social psychological framework for understanding social inclusion and exclusion. D. Abrams, M. A. Hogg ve J. M. Marques (Ed.), *The social psychology of inclusion and exclusion*, (1. Baskı, s. 1–24) içinde. Psychology Press.
- Akgül, H. (2020). Yetişkinler için sosyal ve duygusal yalnızlık ölçeği'nin (SELSA-S) türk kültürüne uyarlaması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(21), 54-69. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalovasosbil/issue/57136/699431>
- Appleton, S. ve Song, L. (2008). Life satisfaction in urban China: components and determinants. *World Development* 36(11), 2325-2340. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2008.04.009>
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Atkinson, A.B., Marlier, E. ve Nolan, B. (2004). Indicators and targets for social inclusion in the European Union. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 42(1), 47-75. <https://doi.org/10.1111/j.0021-9886.2004.00476.x>
- Atkinson, A. B., Marlier, E. ve United Nations. Department of Economic and Social Affairs. (2010). *Analysing and measuring social inclusion in a global context*. New York: United Nations, <http://www.un.org/esa/socdev/publications/measuring-social-inclusion.pdf>

- Bacanlı, H. ve Cihangir-Çankaya, Z. (2003). İhtiyaç Doyumu Ölçeği Uyarlama Çalışması. VII. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri*. Malatya, İnönü Üniversitesi. Ankara: Pegem Yayınları.
- Bailey, N. (2017). Employment, poverty and social exclusion. G. Bramley ve N. Bailey (Ed.), *Poverty and Social Exclusion in the UK*, (1. Baskı, 159-178) içinde. Policy Press.
<https://doi.org/10.51952/9781447334262.ch006>
- Barry, B. (1998). *Social exclusion, social isolation and the distribution of income*. STICERD.
- Bartholomew, K. J., Ntoumanis, N., Ryan, R. M. ve Thøgersen-Ntoumani, C. (2011). Psychological need thwarting in the sport context: assessing the darker side of athletic experience. *Journal of sport & exercise psychology*, 33(1), 75–102.
<https://doi.org/10.1123/jsep.33.1.75>
- Baumgartner, J. N. ve Burns, J. K. (2014). Measuring social inclusion-A key outcome in global mental health. *International Journal of Epidemiology*, 43(2), 354–364.
<https://doi.org/10.1093/ije/dyt224>
- Bayram, N., Sam, N., Aytaç, S. ve Aytaç, M. (2010). Yaşam tatmini ve sosyal dışlanma. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 12(4), 79-92.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/isguc/issue/25487/268792>
- Berasategi Sancho, N., Roman Etxebarrieta, G., Alonso Saez, I. ve Mondragon, N. I. (2022). Leisure as a space for inclusion and the improvement of life satisfaction of immigrants. *Journal of International Migration and Integration*.
<https://doi.org/10.1007/s12134-021-00917-y>
- Bilajac, L., Marchesi, V. V., Tešić, V. ve Rukavina, T. (2014). Life satisfaction, optimism and social capital as predictors of mental health of the recipients of financial welfare from the state. *Psychiatria Danubina*, 26(3), 435–441.
- Birgün Gazetesi. (2022, Mayıs). *Öğrencilerin 5'te 4'ü açıkta*. Erişim adresi <https://www.birgun.net/haber/ogrencilerin-5-te-4-u-acikta-388115>

- Blackhart, G. C., Nelson, B. C., Knowles, M. L. ve Baumeister, R. F. (2010). "Rejection elicits emotional reactions but neither causes immediate distress nor lowers self-esteem: A meta-analytic review of 192 studies on social exclusion": Erratum. *Personality and Social Psychology Review*, 14(2), 259. <https://doi.org/10.1177/1088868310368523>
- Brandova, N. ve Kajanova, A.(2015). Social Exclusion Among Problem Drug Users. *Journal Of Nursing, Social Studies, Public Health And Rehabilitation*, 3(4),123–129.
- Burchardt, T., Le Grand, J. ve Piachaud, D. (2002). Degrees of exclusion: Developing a dynamic, multidimensional measure. *Understanding Social Exclusion* (1. Baskı, s. 30-43) içinde. Oxford University Press.
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., Van der Kaap-Deeder, J., Duriez, B., Lens, W., Matos, L., Mouratidis, A., Ryan, R. M., Sheldon, K. M., Soenens, B., Van Petegem, S. ve Verstuyf, J. (2015). Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures. *Motivation and Emotion*, 39(2), 216–236. <https://doi.org/10.1007/s11031-014-9450-1>
- Cheng, Z., Mendolia, S., Paloyo, A. R., Savage, D. A., & Tani, M. (2021). Working parents, financial insecurity, and childcare: mental health in the time of COVID-19 in the UK. *Review of economics of the household*, 19(1), 123–144. <https://doi.org/10.1007/s11150-020-09538-3>
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: Öz-belirleme kuramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 23-31.
- Commission of the European Communities. (2001, 21 Kasım). Making a European area of lifelong learning a reality. (678). [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/cult/20020122/com\(2001\)678_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/cult/20020122/com(2001)678_en.pdf)

- Cordier, R., Milbourn, B., Martin, R., Buchanan, A., Chung, D. ve Speyer, R. (2017). A systematic review evaluating the psychometric properties of measures of social inclusion. *PLoS ONE*, 12(6): e0179109. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0179109>
- Corman, H., Noonan, K., Reichman, N.E., & Schultz, J. (2012). Effects of financial insecurity on social interactions. *Journal of Socio-economics*, 41, 574-583. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2012.05.006>
- Coşkun, H., Abayhan, Y., Yavuz-Güzel, H., Tuna, A. ve Sevinçli, M. C. (2020). Gerçek bir yaşam olayına dayalı yeni psikolojik dışlanma paradigmasının etkililiği. *Kesit Akademi Dergisi*, 6(23), 246-256. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.43529>
- Dahl, E., Flotten, T. ve Lorentzen, T. (2008). Poverty dynamics and social exclusion - An analysis of Norwegian panel data. *Journal of Social Policy*, 37(2), 231 – 249. <https://doi.org/10.1017/S0047279407001729>
- Deci, E. L., Koestner, R. ve Ryan, R. M. (1999). A meta-analytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation. *Psychological bulletin*, 125(6), 627–700. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.6.627>
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior* (1. Baskı). Springer.
- Deci, E.L. ve Ryan, R.M. (1991). A motivational approach to self: Integration in personality. R. A. Dienstbier (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation, 1990: Perspectives on motivation* (s. 237-288) içinde. University of Nebraska Press.
- Deci, E.L. ve Ryan, R.M. (2000). The ‘what’ and ‘why’ of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2012). Self-determination theory. P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski ve E. T. Higgins (Ed.), *Handbook of theories of social psychology*, (1. Baskı, s. 416-437) içinde. SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781446249215.n21>

- Denny, E. K. (2022). Crisis, Resilience, and Civic Engagement: Pandemic-Era Census Completion. *Perspectives on Politics*, 20(2), 577–594. <http://doi.org/10.1017/S1537592721002024>
- DeSouza, E. R., Wesselmann, E. D., Taschetto, L. R., Rosa, G. C., Rosa, C. F. F., Yunes, M.-A. M., da Silva, G. F. ve Fernandes, G. (2019). Investigating ostracism and racial microaggressions toward Afro-Brazilians. *Journal of Black Psychology*, 45(4), 222–268. <https://doi.org/10.1177/0095798419864001>
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71–75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Di Domenico, S. I. ve Fournier, M. A. (2014). Socioeconomic status, income inequality, and health complaints: A basic psychological needs perspective. *Social Indicators Research*, 119(3), 1679–1697. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0572-8>
- DiTommaso E., Brannen C. ve Best L. A., (2004). Measurement and validity characteristics of the short version of the social and emotional loneliness scale for adults. *Educational and Psychological Measurement*, 64(1), 99-119. <https://doi.org/10.1177/0013164403258450>
- Dunn, D. S. (2013). *Research Methods for Social Psychology* (2.Baskı). Wiley
- Duru, E. (2015). Genel aidiyet ölçeğinin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 5(44), 37-47. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/42746/515943>
- Elst, T.V., De Cuyper, N. ve De Witte, H. (2011), The role of perceived control in the relationship between job insecurity and psychosocial outcomes: moderator or mediator?. *Stress and Health*, 27(3), 215-227. <https://doi.org/10.1002/smi.1371>
- Elst, T. V., Van den Broeck, A., De Witte, H., ve De Cuyper, N. (2012). The mediating role of frustration of psychological needs in the relationship between job insecurity and work-

related well-being. *Work & Stress*, 26(3), 252–

271. <https://doi.org/10.1080/02678373.2012.703900>

Feldman, D. B. ve Crandall, C. S. (2007). Dimensions of mental illness stigma: What about mental illness causes social rejection? *Journal of Social and Clinical Psychology*, 26(2), 137-154. <https://doi.org/10.1521/jscp.2007.26.2.137>

Ferris, D. L., Lian, H., Brown, D. ve Morrison, R. (2015). Ostracism, self-esteem, and job performance: when do we self-verify and when do we self-enhance? *The Academy of Management Journal*, 58(1), 279-297. <https://doi.org/10.5465/amj.2011.0347>

Filia, K. M., Jackson, H. J., Cotton, S. M., Gardner, A. ve Killackey, E. J. (2018). What is social inclusion? A thematic analysis of professional opinion. *Psychiatric rehabilitation journal*, 41(3), 183–195. <https://doi.org/10.1037/prj0000304>

Fisher, M. H. Athamanah, L. S., Sung, C. ve Josol, C. K. (2019). Applying the self-determination theory to develop a school-to-work peer mentoring programme to promote social inclusion. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 33(2), 296-309. <https://doi.org/10.1111/jar.12673>

Fors Connolly, F. ve Johansson Sevä, I. (2021). Agreeableness, extraversion and life satisfaction: Investigating the mediating roles of social inclusion and status. *Scandinavian journal of psychology*, 62(5), 752–762. <https://doi.org/10.1111/sjop.12755>

Gerber, J. P., Chang, S.-H., & Reimel, H. (2017). Construct validity of williams' ostracism needs threat scale. *Personality and Individual Differences*, 115, 50–53. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.07.008>

Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.

Gilman, R., Carter-Sowell, A., Dewall, C. N., Adams, R. E. ve Carboni, I. (2013). Validation of the ostracism experience scale for adolescents. *Psychological Assessment*, 25(2), 319–330. <https://doi.org/10.1037/a0030913>

- Gunnell, K. E., Crocker, P. R. E., Wilson, P. M., Mack, D. E., ve Zumbo, B. D. (2013). Psychological need satisfaction and thwarting: A test of basic psychological needs theory in physical activity contexts. *Psychology of Sport and Exercise*, 14(5), 599–607. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2013.03.007>
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (2. Baskı). The Guilford Press
- Hill, S. E., Rodeheffer, C. D., Griskevicius, V., Durante, K. ve White, A. E. (2012). Boosting beauty in an economic decline: Mating, spending, and the lipstick effect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(2), 275–291. <https://doi.org/10.1037/a0028657>
- Hoffarth, M.R. ve Hodson, G. (2016). Green on the outside, red on the inside: Perceived environmentalist threat as a factor explaining political polarization of climate change. *Journal of Environmental Psychology*, 45, 40-49. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2015.11.002>
- Hombrados-Mendieta, I., Millán-Franco, M., Gómez-Jacinto, L., Gonzalez-Castro, F., Martos-Méndez, M. J. ve García-Cid, A. (2019). Positive Influences of Social Support on Sense of Community, Life Satisfaction and the Health of Immigrants in Spain. *Frontiers in psychology*, 10, 2555. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02555>
- Howell, R. T., Kurai, M., & Tam, L. (2013). Money buys financial security and psychological need satisfaction: Testing need theory in affluence. *Social Indicators Research*, 110(1), 17–29. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9774-5>
- Hutchison P., Abrams, D. ve Christian J. (2007). The social psychology of exclusion. D. Abrams, J. Christian ve D. Gordon (Ed.), *Multidisciplinary handbook of social exclusion research* (1. Baskı, s. 29-57) içinde. John Wiley & Sons, Ltd.
- Ilardi, B. C., Leone, D., Kasser, T. ve Ryan, R. M. (1993). Employee and supervisor ratings of motivation: Main effects and discrepancies associated with job satisfaction and

adjustment in a factory setting. *Journal of Applied Social Psychology*, 23(21), 1789–1805.

<https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1993.tb01066.x>

İnsani ve Toplumsal Kalkınma Programı. (2020). *Türkiye’de gençlerin güvencesizliği: Çalışma, geçim ve yaşam algısı*. Friedrich Naumann Foundation. Erişim adresi <https://www.istanpol.org/post/t%C3%BCrkiye-de-gen%C3%A7lerin-g%C3%BCvencesizli%C4%9Fi-%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fma-ge%C3%A7im-ve-ya%C5%9Fam-alg%C4%B1s%C4%B1>

İstanbul Ekonomi Araştırma. (2021). *Türkiye’nin geleceğine genç bakış*. Friedrich Naumann Foundation. Erişim adresi <https://www.freiheit.org/tr/turkiye/turkiyenin-gelecegine-genc-bakis>

Jehoel-Gijsbers, G., Vrooman, C. (2007), “Explaining Social Exclusion: A Theoretical Model Tested in The Netherlands”, *The Netherlands: The Netherlands Institute for Social Research*.

Kalil, A., Ziol-Guest, K. M., Hawkley, L. C. ve Cacioppo, J. T. (2010). Job insecurity and change over time in health among older men and women. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 65B(1), 81–90. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbp100>

Kaşıkcı, F., Denli, Ö.S. ve Güney-Karaman, N. (2021). Gençlerde sosyal medya bağımlılığı ve sosyal dışlanma: öz-kontrolün aracılık rolünün değerlendirilmesi. *Başkent University Journal of Education (BUJE)*, 8(1), 147-159. <https://buje.baskent.edu.tr/index.php/buje/article/view/368>

Kavaklı, M. (2018). Psikolojik dışlanma ile internet kullanma alışkanlıkları arasındaki ilişkide öz duyarlılığın aracı rolü. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ufuk Üniversitesi.

Kendrick, A. (2005). Social exclusion and social inclusion: Themes and issues in residential child care. D. Crimmens ve I. Milligan (Ed.). *Facing forward: Residential child care in the 21st century* (1. Baskı, s. 7-18) içinde. Russell House Publishing.

- Kenyon, S. (2003) Understanding social exclusion and social inclusion. Proceedings of the institution of civil engineers-municipal engineer, 156(2), 97 - 104.
<https://doi.org/10.1680/muen.2003.156.2.97>
- Kıral-Uçar, G., Hasta, D. ve Kaynak-Malatyalı, B. (2019). The mediating role of perceived control and hopelessness in the relation between personal belief in a just world and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 143(1) 68-73.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.02.021>
- Kıral E., Mavruk, C. ve Kıral, G. (2019). Fiziksel yetersizlik, umutsuzluk, parasal problem ve sosyal sermayenin yalnızlık hissi üzerine etkisi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 14(20), 239-261. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/870521>
- King, L. A., Hicks, J. A., Krull, J. L. ve Del Gaiso, A. K. (2006). Positive affect and the experience of meaning in life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(1), 179-196. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.1.179>
- Kline, R. B. (2011). Principles and practice of structural equation modeling (3. Baskı). Guilford Press.
- Kopasker, D., Montagna, C. ve Bender, K. A. (2018). Economic insecurity: A socioeconomic determinant of mental health. *SSM - population health*, 6, 184–194.
<https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2018.09.006>
- La Guardia, J.G., Ryan, R.M., Couchman, C. E. and Deci, E.L. (2000) Within-person variation in security of attachment: A self-determination theory perspective on attachment, need fulfillment, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(3), 367-384. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.3.367>
- Leary, M. R. (1990). Responses to social exclusion: Social anxiety, jealousy, loneliness, depression, and low self-esteem. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9(2), 221–229. <https://doi.org/10.1521/jscp.1990.9.2.221>

- Legate, N., DeHaan, C. ve Ryan, R. (2015). Righting the Wrong: Reparative Coping After Going Along With Ostracism. *The Journal of social psychology*, 155(5), 471–482. <https://doi.org/10.1080/00224545.2015.1062352>
- Levitas, R. (2005). Three discourses of social exclusion. *The inclusive society The Inclusive Society?-Social Exclusion and New Labour* (1. Baskı, s. 7-28) içinde. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230511552_2
- Lister, R. (2000). Strategies for social inclusion: Promoting social cohesion or social justice?. Askonas, P. and Stewart, A. (Ed), *Social inclusion: Possibilities and tensions*, (1. Baskı) içinde. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Major, B. ve Eccleston, C. P. (2005). Stigma and Social Exclusion. Abrams, D., Hogg, M. A. ve Marques, J. M. (Ed), *The social psychology of inclusion and exclusion* (1. Baskı, s. 63–87) içinde. Psychology Press.
- Malone, G.P., Pillow, D. R. ve Osman, A. (2012). The General belongingness scale (GBS): Assessing achieved belongingness. *Personality and Individual Differences*, 52(3), 311–316. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.10.027>
- Marino-Francis, F. ve Worrall-Davies, A. (2010). Development and validation of a social inclusion questionnaire to evaluate the impact of attending a modernised mental health day service. *Mental Health Review Journal*, 15(1), 37–47. <https://doi.org/10.5042/mhrj.2010.0201>
- Marmot, M. (2004). *Status syndrome: How your social standing directly affects your health and life expectancy*. Blomsburry.
- Mazzoni, D., Marinucci, M., Monzani, D. ve Pravettoni, G. (2021). The social exclusion bench tool (SEBT): A visual way of assessing interpersonal social exclusion. *MethodsX*, 8, 101495. <https://doi.org/10.1016/j.mex.2021.101495>
- McLaughlin-Volpe, T., Aron, A., Wright, S. C. ve Lewandowski, G. W., Jr. (2005). Exclusion of the Self by Close Others and by Groups: Implications of the Self-Expansion Model. D.

- Abrams, M. A. Hogg ve J. M. Marques (Ed.), *The social psychology of inclusion and exclusion* (1. Baskı, s. 113–134) içinde. Psychology Press.
- Mezey, G., White, S., Thachil, A., Berg, R., Kallumparam, S., Nasiruddin, O., Wright, C. ve Killaspy, H. (2013). Development and preliminary validation of a measure of social inclusion for use in people with mental health problems: the SInQUE. *The International journal of social psychiatry*, 59(5), 501–507. <https://doi.org/10.1177/0020764012443752>
- Millar, J. (2007). Social exclusion and social policy research: Defining exclusion. Abrams, D., Christian, J. ve Gordon, D. (Ed.), *Multidisciplinary handbook of social exclusion* (1. Baskı, s. 1-16) içinde. John Wiley & Sons, Ltd.
- Moore, M. E., Vega D. M., Wiens K. M. ve Caporale N. (2020). Connecting theory practice: Using self-determination theory to better understand inclusion in STEM. *Journal of Microbiology and Biology Education*, 21(1): 21.1.32. <https://doi.org/10.1128/jmbe.v21i1.1955>
- Neto, F. ve Barros, J. (2000). Psychosocial concomitants of loneliness among students of cape verde and portugal. *Journal of Psychology*, 134(5), 245–255. <https://doi.org/10.1080/00223980009598232>
- Nkwanyana, S., (2020). Recreation and leisure in promoting social inclusion: A reflection of documented theory. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 9(2), 1-9.
- Özbiltekin, M. (2021). *Ekonomik kriz ve toplumsal yansımaları: 2001 Türkiye esnaf eylemleri örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Altınbaş Üniversitesi.
- Pearlin, L. I. ve Schooler, C. (1978). The structure of coping. *Journal of Health and Social Behavior*, 19(1), 2–21. <https://doi.org/10.2307/2136319>
- Peattie, K., (2007). Business and social inclusion. D. Abrams, J. Christian ve D. Gordon (Ed.), *Multidisciplinary handbook of social exclusion research* (1. Baskı, s. 169-191) içinde. John Wiley & Sons, Ltd.

- Popay, J. (2010). Understanding and tackling social exclusion. *Journal of Research in Nursing*, 15(4), 295–297. <https://doi.org/10.1177/1744987110370529>
- Rawal, N. (2008). Social inclusion and exclusion: A review. *Dhaulagiri Journal of Sociology and Anthropology*, 2, 161–180. <https://doi.org/10.3126/dsaj.v2i0.1362>
- Richard, N. C. (2011). *Effects of social exclusion and inclusion on basic needs satisfaction, self-determined motivation, the orientations of interpersonal relationships, and behavioural self-regulation*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ottawa Üniversitesi.
- Riva, P. ve Eck, J. (2016). The many faces of social exclusion. In P. Riva & J. Eck (Eds.), *Social exclusion: Psychological approaches to understanding and reducing its impact* (pp. ix–xv). Cham, Switzerland: Springer International.
- Rudert, S., Greifeneder, R. ve Williams, K. D. (Ed.). (2019). *Current directions in ostracism, social exclusion, and rejection research*. Routledge.
- Ryan, R. M. (1995). Psychological needs and the facilitation of integrative processes. *Journal of Personality*, 63(3), 397–427. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1995.tb00501.x>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2002). Overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. E. L. Deci ve R. M. Ryan (Ed.). *Handbook of self-determination research*, (1. Baskı, s. 3-33). The University of Rochester Press.
- Schierup, C. U., Krifors, K. ve Slavnic, Z. (2015). Social exclusion: Migration and social vulnerability. M. Dahlstedt ve A. Neergaard (Ed.), *International Migration and Ethnic Relations: Critical Perspectives*, (1. Baskı, 200-226) içinde. Routledge.
- Scorgie, K. ve Forlin, C. (Ed.). (2019). Social Inclusion and belonging: Affirming validation, agency and voice. *Promoting Social Inclusion (International Perspectives on Inclusive*

Education, Vol. 13), (s.3-15). Emerald Publishing Limited.

<https://doi.org/10.1108/S1479-363620190000013001>

Secker, J. (2009). Mental health problems, social inclusion and social exclusion. *Mental Health Review Journal*, 14(4), 4-11. <https://doi.org/10.1108/13619322200900022>

Secker, J., Hacking, S., Kent, L., Shenton, J. ve Spandler, H. (2009). Development of a measure of social inclusion for arts and mental health project participants. *Journal of Mental Health*, 18(1), 65-72. <http://dx.doi.org/10.1080/09638230701677803>

Sertelin-Mercan, Ç. (2016). Ergenler için sosyal dışlanma ölçeği: Türkçe geçerlik ve güvenirliği.

HAYEF: Journal of Education, 13(2), 175-186.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhayefd/issue/24491/259580>

Shaaban, S. (2011). A conceptual framework review of social exclusion, and its relation with social cohesion and poverty in Europe. *The International Journal of Diversity in Organizations, Communities, and Nations: Annual Review*, 11, 117-132. <https://doi.org/10.18848/1447-9532/CGP/v11i01/38952>

Shim, J., Lee, R. ve Kim, J. (2017). Hard times and harder minds: Material hardship and marital well-being among low-income families in South Korea. *Journal of Family Issues*, 38(18), 2545–2566. <https://doi.org/10.1177/0192513X16653432>

Silver, H. (1994). Social exclusion and social solidarity: Three paradigms. *International Labour Review*, 133(5-6), 531-578.

Smart-Richman, L. ve Leary, M. R. (2009). Reactions to discrimination, stigmatization, ostracism, and other forms of interpersonal rejection: A multimotive model. *Psychological Review*, 116(2), 365–383. <https://doi.org/10.1037/a0015250>

Solak, Ç. ve Teközel, M. (2019). Sosyal dışlanma olgusu üzerine genel bir inceleme. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 293-315.
<https://doi.org/10.18026/cbayarsos.585260>

- Stephan, W. G., Ybarra, O. ve Rios, K. (2016). Intergroup threat theory. T. D. Nelson (Ed.), *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination* (s. 255–278) içinde. Psychology Press.
- Sürüel, T. (2008). *Göç ve sosyal dışlanma ilişkisinin sosyal politika açısından analizi (İstanbul-Sultanbeyli örneği)*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Şimşir, Z. , Arslan, C. ve Dilmaç, B. (2020). Üniversite öğrencilerinin temel ihtiyaçlarının doyumu ölçeğinin (ÜÖTİDÖ) Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 940-955. <https://doi.org/10.37217/tebd.704554>
- Tabachnick B. G. ve Fidell L. S. (2014). *Using multivariate statistics* (6.Baskı). Pearson.
- Tanveer-Choudhry, M. T., Marelli, E. ve Signorelli, M. (2010). The impact of financial crises on youth unemployment rate. *International Journal of Manpower*, 33(1), 76-95. <https://doi.org/10.1108/01437721211212538>
- Tartanoğlu, A. G. Ş. (2011). Sosyal dışlanma: Küreselleşme perspektifinden bir kavramsallaştırma çabası . *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(42), 1-13. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iusoskon/issue/9546/119217>
- Taş, H. Y. ve Güder, F., (2021). Dünyada ve Türkiye’de covid 19 sürecinde işsizlik ve genç işsizliği sorunu. Güloğlu T. ve Kala E. S. (Ed.). *Değişen dünyada sosyal politika*, (1. Baskı, s. 29-66) içinde, (s. 29-66). Ekin Yayınevi
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (Ed.). (2006). Social influence. *The social psychology*, (12. Baskı, s. 204-232) içinde. Pearson
- Toy-Kaplan, G. (2021). *Yetkeciliğin ve sosyal baskınlık yöneliminin çevrecilikle ilişkisinde tehdit algısı ve psikolojik mesafenin rolü*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi. (2022). *19 Mayıs’a özel genç işsizliği bülteni: 19 Mayıs’ta gençler ya işsiz ya da asgari ücretli!*. Erişim adresi <http://disk.org.tr/2022/05/19-mayista-gencler-ya-issiz-ya-da-asgari-ucretli/>

- Twenge, J. M. ve Baumeister, R. F. (2005). Social exclusion increases aggression and self-defeating behavior while reducing intelligent thought and prosocial behavior. D. Abrams, M. A. Hogg ve J. M. Marques (Ed.), *The social psychology of inclusion and exclusion* (1. Baskı, s. 27–46) içinde. Psychology Press.
- Twenge, J. M., Baumeister, R. F., Tice, D. M. ve Stucke, T. S. (2001). If you can't join them, beat them: effects of social exclusion on aggressive behavior. *Journal of personality and social psychology*, 81(6), 1058–1069. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.81.6.1058>
- United Nations. (2011). The global social crisis report on the world social situation, 2011. Erişim adresi <https://www.un.org/esa/socdev/rwss/docs/2011/rwss2011.pdf>
- Van der Kaap-Deeder, J., Soenens, B., Ryan, R. M. ve Vansteenkiste, M. (2020). *Manual of the Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration Scale (BPNSFS)*. Ghent University, Belgium.
- Vansteenkiste, M., Niemiec, C.P. ve Soenens, B. (2010). The development of the five mini-theories of self-determination theory: an historical overview, emerging trends, and future directions. Urdan, T.C. and Karabenick, S.A. (Ed.), *The Decade ahead: Theoretical perspectives on motivation and achievement* (Advances in motivation and achievement, Vol. 16 Part A, s. 105-165) içinde. Emerald Group Publishing Limited [https://doi.org/10.1108/S0749-7423\(2010\)000016A007](https://doi.org/10.1108/S0749-7423(2010)000016A007)
- Vansteenkiste, M. ve Ryan, R. M. (2013). On psychological growth and vulnerability: Basic psychological need satisfaction and need frustration as a unifying principle. *Journal of Psychotherapy Integration*, 23(3), 263–280. <https://doi.org/10.1037/a0032359>
- Vansteenkiste, M., Ryan, R. M. ve Soenens, B. (2020). Basic psychological need theory: Advancements, critical themes, and future directions. *Motivation and Emotion*, 44, 1-31. <https://doi.org/10.1007/s11031-019-09818-1>

- Vaitkus R. ve Vasiliauskaitė A., (2022) An assessment of the impact of legal regulation on financial security in OECD countries. *Journal of Risk and Financial Management*, 15(2): 86. <https://doi.org/10.3390/jrfm15020086>
- Vikipedi (2021, 22 Şubat). Kravat. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kravat> adresinden 14 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- Vobruba, G. (2000). Actors in Processes of Inclusion and Exclusion: Towards a Dynamic Approach. *Social Policy & Administration* 34(5), 601 – 613. <https://doi.org/10.1111/1467-9515.00213>
- Weinstein, N. ve Stone, D. N. (2018). Need depriving effects of financial insecurity: Implications for well-being and financial behaviors. *Journal of Experimental Psychology: General*, 147(10), 1503–1520. <https://doi.org/10.1037/xge0000436>
- Weiss, R.S. (1973). *Loneliness: The experience of emotion and social isolation*. MIT Press.
- Wesselmann, E. D., Wirth, J. H. ve Bernstein, M. J. (2017). Expectations of social inclusion and exclusion. *Frontiers in psychology*, 8, 112. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00112>
- Wesselmann, E. D., DeSouza, E. R., AuBuchon, S., Bebel, C. ve Parris, L. (2021). Investigating microaggressions against transgender individuals as a form of social exclusion. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/sgd0000513>
- Wesselmann, E. D., Grzybowski, M. R., Steakley-Freeman, D. M., DeSouza, E. R., Nezlek, J. B. ve Williams, K. D. (2016). Social exclusion in everyday life. In P. Riva & J. Eck (Eds.), *Social exclusion: Psychological approaches to understanding and reducing its impact* (s. 3–23). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-33033-4_1
- Williams, K.D. (1997). Social ostracism. Kowalski, R.M. (Ed), *Aversive interpersonal behaviors*, (1. Baskı, s. 133–170). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9354-3_7

- Williams, K.D. (2007). Ostracism. *Annual Review of Psychology*, 58, 425-452.
<https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085641>
- Williams, K. D. (2009). Ostracism: A temporal need-threat model. Zanna, M.P. (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, (41. Baskı, s. 275-314) içinde. Academic Press.
[https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)00406-1](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)00406-1)
- Williams, K. D., Cheung, C. K. T. ve Choi, W. (2000). Cyberostracism: Effects of being ignored over the Internet. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5), 748–762. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.5.748>
- Williams, K. D., Forgas, J. P. ve von Hippel, W. (Eds.). (2005). *The social outcast: Ostracism, social exclusion, rejection, and bullying*. Psychology Press.
- Wilkinson, R. (2005). *The impact of inequality: How to make sick societies healthier*. New Press
- Wilson, C. ve Secker, J. (2015). Validation of the social inclusion scale with students. *Cogitatio Press*, 3(4), 52-62. <https://doi.org/10.17645/si.v3i4.121>
- Wirth, J. H. (2016). Methods for investigating social exclusion. P. Riva ve J. Eck (Eds.), *Social exclusion: Psychological approaches to understanding and reducing its impact* (s. 25–47) içinde. Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-33033-4_2
- Yenilmez, F., Dura, Y. C. ve Karabilgin, Y. H. (2017). Considerations on the youth unemployment problem in Turkey. F. Yenilmez ve E. Kılıç (Ed.), *Handbook of research on unemployment and labor market sustainability in the era of globalization* (1. Baskı, s. 177-198) içinde. IGI Global.
- Yıldırım, A. (2015). *Benliğe yönelik tehdidin benliği yüceltme ve koruma ile ilişkisi: Kendini belirleme kuramı açısından bir inceleme*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yıldırım, S. ve Yenihan, B., (2013). Sosyal dışlanma ve işgücü piyasasında gençler. *Mevzuat Dergisi*, 16(184), 1-12. <https://hdl.handle.net/20.500.12619/96559>

Yıldırım, S., (2014). Sosyal dışlanma ve Avrupa Birliği yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 91-108.

EKLER

7.1. Kullanılan Ölçekler

7.1.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı;

Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Derya Hasta danışmanlığında, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Gizem Gül Kürekçi tarafından yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Çalışmanın amacı ekonomik güvenlik algısı bağlamında bazı temel sosyal psikolojik gereksinimlerle (örn., yetkinlik, özerklik, ilişkide olma) sosyal içirme ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkileri incelemektir. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmada, sizden kimlik belirleyici bir bilgi istenmemektedir. Yanıtlarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Bireysel hiçbir değerlendirme yapılmayacaktır.

Katılım sırasında, sorulardan ya da başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz yanıtlama işini yarıda bırakmakta serbestsiniz. Soruları yanıtlamanız yaklaşık 5-10 dakikanızı alacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Gizem Gül Kürekçi (e-mail: gizemkurekci@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Lütfen aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyiniz.

- () Yukarıdaki açıklamaları okudum. Bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı ve çalışmanın sonuçlarının bilimsel dergilerde yayınlanması kabul ediyorum. Ayrıca 18 yaşında ya da daha büyük olduğumu onaylıyorum.
- () Bu çalışmaya katılmayı kabul etmiyorum ya da bu çalışmaya katılamam çünkü 18 yaşından küçüğüm.

KABUL EDİYORSANIZ YANDAKİ ALANI İŞARETLEYİNİZ ()

7.1.2. Demografik Bilgi Formu

Lütfen Aşağıdaki Soruları Yanıtlayınız.

1. Cinsiyetinizi belirtiniz.

- () Kadın
() Erkek
() Diğer:.....

2. Yaşınızı yazınız.

3. Eğitiminiz:

Okur Yazar	()	İlkokul Mezunu	()
Ortaokul Mezunu	()	Lise Mezunu	()
Üniversite öğrencisi	()	Üniversite mezunu	()
Yüksek lisans öğrencisi	()	Yüksek lisans mezunu	()
Doktora öğrencisi	()	Doktora mezunu	()

Üniversite öğrencisi iseniz bölümünüzü belirtiniz:.....

Üniversite öğrencisi iseniz sınıfınızı belirtiniz:.....

4. Annenizin eğitim durumunuzu belirtiniz.

Okur Yazar	()	İlkokul Mezunu	()
Ortaokul Mezunu	()	Lise Mezunu	()
Üniversite öğrencisi	()	Üniversite mezunu	()
Yüksek lisans öğrencisi	()	Yüksek lisans mezunu	()
Doktora öğrencisi	()	Doktora mezunu	()

5. Babanızın eğitim durumunuzu belirtiniz.

Okur Yazar	()	İlkokul Mezunu	()
Ortaokul Mezunu	()	Lise Mezunu	()
Üniversite öğrencisi	()	Üniversite mezunu	()
Yüksek lisans öğrencisi	()	Yüksek lisans mezunu	()
Doktora öğrencisi	()	Doktora mezunu	()

6. Çevrenizle karşılaştığınızda sosyoekonomik durumunuzu en iyi hangi seçenek yansıtıyor?

- () Alt () Alt-orta () Orta () Orta-Üst () Üst

7. Ailenizin aylık gelirinizi belirtiniz:.....

8. Kişisel aylık gelirinizi belirtiniz:.....

9. En uzun süre kaldığınız yerleşim birimini belirtiniz.

- () Metropol (İzmir, İstanbul, Ankara)
() Şehir () Kasaba
() Köy () İlçe

10. Kendinizi ekonomik açıdan ne kadar güvende hissediyorsunuz?

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Hiç güvende hissetmiyorum						Çok güvende hissediyorum		

7.1.3. Ekonomik Güvensizlik Algısı Soruları

1. Kendinizi ekonomik açıdan ne kadar güvende hissediyorsunuz?

1 2 3 4 5
Hiç güvende hissetmiyorum Çok güvende hissediyorum

2. Para konusunda ne ölçüde endişeleniyorsunuz?

1 2 3 4 5
Hiçbir zaman endişelenmiyorum Her zaman endişeleniyorum

3. Belli başlı faturalarınızı ödemekte ne ölçüde zorlanıyorsunuz?

1 2 3 4 5
Hiç zorlanmıyorum Çok zorlanıyorum

4. Finansal/mali geleceğiniz hakkında ne kadar endişelisiniz?

1 2 3 4 5
Hiç endişeli değilim Çok endişeliyim

5. İhtiyacınız olan şeyleri ne ölçüde karşılayabiliyorsunuz?

1 2 3 4 5
Asla karşılayamıyorum Her zaman karşılayabiliyorum

7.1.4. İhtiyaç Doyumu Ölçeği

Aşağıda bireylerin ihtiyaçlarını doyurma biçimlerine dair ifadeler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuduktan sonra, ifadelerin size uygunluk derecesini belirtiniz.

	Hiç doğru değil			Biraz doğru			Çok doğru
1. Hayatımı nasıl yaşayacağıma karar verme özgürlüğümün olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
2. Etkileşimde bulunduğum insanlardan gerçekten hoşlanıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
3. Kendimi çoğu zaman çok yeterli hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7
4. Hayatımda kendimi baskı altında hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
5. Tanıdığım insanlar yaptığım şeylerde iyi olduğumu söylerler.	1	2	3	4	5	6	7
6. Etkileşimde bulunduğum insanlarla iyi geçinirim.	1	2	3	4	5	6	7
7. Daha çok kendi başımayımdır ve çok fazla sosyal etkileşime girmem.	1	2	3	4	5	6	7
8. Görüş ve düşüncelerimi ifade etmede genellikle kendimi özgür hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
9. Düzenli olarak etkileşimde bulunduğum insanları arkadaşım olarak görürüm.	1	2	3	4	5	6	7
10. Son zamanlarda yeni ve ilginç beceriler öğrendim.	1	2	3	4	5	6	7
11. Günlük yaşamımda bana söylenenleri sıklıkla yapmak zorunda kalırım.	1	2	3	4	5	6	7
12. Hayatımdaki insanlar benimle ilgilenirler.	1	2	3	4	5	6	7
13. Çoğu zaman, yaptıklarımdan dolayı başarı duygusunu hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
14. Günlük yaşamımda etkileşimde bulunduğum insanlar duygularımı dikkate alırlar.	1	2	3	4	5	6	7
15. Hayatımda ne kadar yetenekli olduğumu gösterme şansını bulamıyorum.	1	2	3	4	5	6	7

16. Yakın olduğum çok fazla insan yok.	1	2	3	4	5	6	7
17. Günlük yaşamımda kendi benliğimi ortaya koyabildiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
18. Düzenli olarak etkileşimde bulunduğum insanlar benden hoşlanmıyor gibi gözüküyor.	1	2	3	4	5	6	7
19. Kendimi çoğu zaman becerikli hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7
20. Günlük yaşamımda kendi kararlarımı vermek için çok fazla imkanım yoktur.	1	2	3	4	5	6	7
21. Genellikle insanlar bana karşı oldukça dostane davranır.	1	2	3	4	5	6	7

7.1.5. Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği

Aşağıda, bir dizi ifade yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyup, sizin için en uygun seçeneği işaretleyiniz.

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1	Başkaları genellikle bana görünmezmişim gibi davranırlar					
2	Başkaları genellikle bana sanki ben yokmuşum gibi bakarlar					
3	Başkaları genellikle karşılaştığımızda selamımı almazlar					
4	Başkaları genellikle sohbet esnasında beni görmezden gelirler					
5	Başkaları genellikle beni görmezden gelirler					
6	Başkaları genellikle evimde benimle vakit geçirirler					
7	Başkaları genellikle beni kendi etkinliklerine çağırırlar					
8	Başkaları genellikle beni tatil planlarına dahil ederler					
9	Başkaları genellikle ilgimi çekmek için çaba gösterirler					
10	Başkaları genellikle yemeğe giderken beni de çağırırlar					
11	Başkaları genellikle beni hafta sonu etkinliklerine dahil ederler					

7.1.6. Sosyal İçerme Ölçeği

Aşağıda, diğer insanlarla ilişkileri hakkında çeşitli ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyup son zamanlardaki deneyiminizi en iyi tanımlayan kutucuğu işaretleyiniz.

Son zamanlarda	Hiç değil	Pek değil	Evet biraz	Evet kesinlikle
Her hafta gördüğüm veya konuştuğum arkadaşlarım var.	1	2	3	4
Üniversitedeki/ iş yaşamımdaki çalışmalarım ile ilgisi olmayan grup, kulüp veya organizasyonlara da dahil oluyorum.	1	2	3	4
Kendimi çok fena yalnız ve izole olmuş hissediyorum.	1	2	3	4
Diğer insanların kültürleri hakkında bir şeyler öğrenirim.	1	2	3	4
Yeni yerlere giderim.	1	2	3	4
Arkadaşlarım tarafından kabul edildiğimi hissediyorum.	1	2	3	4
Ailem tarafından kabul edildiğimi hissediyorum.	1	2	3	4
Komşularım tarafından kabul edildiğimi hissediyorum.	1	2	3	4
Bazı insanların olduğum kişi olduğumdan dolayı bana tepeden baktığını hissediyorum.	1	2	3	4
Gündüz vakti mahallemde yalnız yürümenin güvenli olmadığını hissediyorum.	1	2	3	4
Arkadaşlarla dışarı çıkıp (örneğin, sinemalara, restoranlara, barlara, kafelere) sosyalleşirim.	1	2	3	4
Birtakım kültürel etkinliklerde (örneğin, kütüphaneye, müzeye, galeriye, tiyatroya, konsere gitmek) bulunurum.	1	2	3	4
Haklarım konusunda net hissediyorum.	1	2	3	4
İnançlarımı ifade etmekte özgür hissediyorum (örneğin politik ya da dini inançlar).	1	2	3	4
Toplumda faydalı bir rol üstlendiğimi hissediyorum.	1	2	3	4
Yaptığım şeylere başkalarının değer verdiğini hissediyorum.	1	2	3	4

7.1.6.a. Yaşam Doyumu Ölçeği

Aşağıda, bir dizi ifade yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyup, sizin için en uygun seçeneği işaretleyiniz.

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Birçok bakımdan hayatım idealime yakın	1	2	3	4	5	6
Yaşam koşullarım mükemmel.	1	2	3	4	5	6
Hayatımdan memnunum.	1	2	3	4	5	6
Şimdiye kadar hayatımda istediğim önemli şeyleri elde ettim.	1	2	3	4	5	6
Eğer hayatımı yeniden yaşasaydım, hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5	6

7.1.6.b. Genel Aidiyet Ölçeği

Aşağıda, kendinizi nasıl hissettiğinizle ilgili bir dizi ifade yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyup, sizin için en uygun seçeneği işaretleyiniz.

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
İnsanlarla bir arada iken, onlarla birlikte olduğumu hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
Ailem ve arkadaşlarımla yakın/samimi bağlarım var.	1	2	3	4	5	6
Başkaları tarafından kabul edildiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
Aidiyet duygusuna sahibim	1	2	3	4	5	6
İlişkilerimde ve paylaşımlarımda kendimi diğer insanlara eşit görürüm.	1	2	3	4	5	6
Çevremdeki insanlarla bağlarım olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
Ailem ve arkadaşlarım beni planlarına dâhil etmezler.	1	2	3	4	5	6
Kendimi dışlanmış hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
Sanki insanlar beni önemsemiyor/ umursamıyor gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
Diğerlerine bağlanamadığım için onlardan uzak duruyorum.	1	2	3	4	5	6
Kendimi dış dünyadan soyutlanmış hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
İnsanlarla birlikteyken kendimi yabancı gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6

7.1.6.c. Yetişkinler İçin Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği (SELSA-S)

Aşağıda, ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinizle ilgili bir dizi ifade yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyup, sizin için en uygun seçeneği işaretleyiniz.

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Ailemle birlikteyken kendimi yalnız hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Kendimi, arkadaş grubunun bir parçası gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
En samimi düşünce ve hislerimi paylaştığım bir sevgilim/ eşim var.	1	2	3	4	5	6	7
Ailemde bana destek verme ve beni teşvik etme konusunda güvenilebileceğim hiç kimse yok, ancak olmasını isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
Arkadaşlarım, davranışlarımın sebeplerini ve düşüncelerimi anlıyorlar.	1	2	3	4	5	6	7
Bana ihtiyacım olan desteği veren ve beni teşvik eden sevgilim/eşim var.	1	2	3	4	5	6	7
Görüşlerimi paylaştığım hiçbir arkadaşım yok, ancak olmasını isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
Kendimi aileme yakın hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Yardım alma konusunda arkadaşlarıma güvenilebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
Duygusal ilişkimin daha tatmin edici olmasını isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
Kendimi, ailemin bir parçası gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Ailem beni gerçekten önemsiyor.	1	2	3	4	5	6	7
Beni anlayan hiçbir arkadaşım yok, ancak olmasını isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
Mutluluğuna katkıda bulunduğum bir sevgilim/eşim var.	1	2	3	4	5	6	7
Duygusal gereksinimlerimi karşılayacak yakın duygusal ilişkiye ihtiyacım var.	1	2	3	4	5	6	7

7.1.6.d. Kontrol Algısı Ölçeği

Aşağıda, bir dizi ifade yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyup, sizin için en uygun seçeneği işaretleyiniz.

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Bana olan şeyler üzerinde kontrolüm azdır.	1	2	3	4	5	6
Bazı problemlerimi çözebilmemden gerçekten hiçbir yolu yok.	1	2	3	4	5	6
Hayatımdaki önemli şeylerin çoğunu değiştirmek için yapabileceğim çok az şey var.	1	2	3	4	5	6
Hayattaki problemlerle baş etmede sıklıkla çaresiz hissedirim.	1	2	3	4	5	6
Bazen hayatta sürüklendiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
Gelecekte bana neler olacağı çoklukla bana bağlıdır.	1	2	3	4	5	6
Kafama gerçekten koyduğum hemen hemen her şeyi yapabilirim.	1	2	3	4	5	6